

Rapport till styrelsen i Utrikespolitiska institutet

Utredning om uppgifter att Utrikespolitiska institutets anställda programchef för MENA-regionen skulle ha ingått i en iransk påverkansoperation

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD	2
ÖVERGRIPANDE SLUTSATSER	3
FÖRSTA DELEN – INLEDNING	
1. Bakgrund	5
2. Uppdragets innehåll och utförande samt rapportens struktur och innehåll	5
2.1 Uppdragets innehåll	5
2.2 Uppdragets utförande	6
2.3 Rapportens struktur och innehåll	6
ANDRA DELEN - FÖRELIGGANDE INFORMATION	
3. Iran och omvärlden - de politiska förutsättningarna	6
4. Sverige och Iran	12
5. Förhandlingarna om ett kärnteknikavtal 2013 -2015	12
5.1 Förhandlingsramen	12
5.2 Förhandlarna	13
5.3 Tankesmedjorna	13
5.3.1 The European Council on Foreign Relations (ECFR)	13
5.3.2 The International Crisis Group (ICG)	14
5.3.3 The Center for Applied Research in Partnership with the Orient (CARPO)	14
5.3.4 The Institute of Political and International studies (IPIS)	15
5.4 Track 1 och Track 2 Diplomacy	15
5.5 Utrikesdepartementets roll och funktion	17
6. Utrikespolitiska Samfundet och Utrikespolitiska institutet	18
7. Närmare om Rouzbeh Parsi	20
8. The European Iran Research Group (EIRG) och The European Middle East Research Group (EMERG)	21
9. Den framförda kritiken mot Rouzbeh Parsi	22
10. Uppgifterna i Iran Internationals och Semafor publiceringar	23
11. Rouzbeh Parsis inställning och närmare kommentarer till de uppgifter som lämnas i Iran Internationals artikel och kritiken mot honom	24
TREDJE DELEN - TILLÄMPLIGA REGLER	
12. Uls regelsystem för medarbetare av intresse för utredningen	26
13. Akademisk frihet	28
14. Begreppet god forskningssed	29
15. Lagregler avsedda att skydda Sverige mot intrång i säkerhetskänslig verksamhet	31
FJÄRDE DELEN – ANALYS OCH SLUTSATSER	
16. Vad är bedömningen av de händelseförlopp, de möten, den grad av öppenhet och den finansiering som kan kopplas till vad som ska ha förekommit enligt medieuppgifter?	33
16.1 Är uppgiften i artiklarna i Iran International och Semafor att det vid tiden för kärnteknikförhandlingarna bildades ett nätverk korrekta?	33
16.2 Hur finansierades medverkan i IEI?	34
16.3 Informerade Rouzbeh Parsi berörda huvudmän om IEI?	35
17. Kan de aktiviteter som kan visas ha förekommit tas som belägg för att Rouzbeh Parsi skulle ha ingått i en iransk påverkanskampanj?	35
18. Har Rouzbeh Parsis agerande vid sin anställning och som anställd vid UI varit förenligt med de regelverk som är tillämpliga för anställningen?	37
19. Vilka förändringar av Uls rutiner och regelverk utvisar utredningen ett behov av?	39
Bilaga - Sammandrag av årsredovisningar	41

FÖRORD

Inledningsvis vill vi ange ett par självklara utgångspunkter som gällt för vårt utredningsarbete. Den första är att vi i Sverige har en i det närmaste oinskränkt och grundlagsfäst åsikts- och yttrandefrihet. Därtill har alla forskare sin akademiska frihet: frihet att välja ämne, att välja metod, att fritt söka och ta del av information och att på det sätt forskaren väljer ge spridning åt sina forskningsresultat.

Däremot finns naturligtvis ingen frihet från kritisk granskning. Det gäller självfallet generellt och därför även på det område som den här rapporten ytterst handlar om, den politiska analysen. Här gäller det för det mesta inte att komma fram till en "sanning", utan att göra en bedömning. Den medborgare som vill bilda sig en uppfattning i utrikespolitiska frågor - och att hjälpa till med det är UIs uppgift - är bäst betjänt av att olika uppfattningar offentligt får bryta sig mot varandra.

Den iranska revolutionen skördade sina offer, när regimen på 1980-talet eliminerade sina politiska konkurrenser. Många avrättades, och andra såg sig tvingade att fly utomlands. En del av dem lever nu i Sverige. Med sig har de och deras barn ofta familjetrauman och konflikter med rötterna i 1970- och 80-talets Iran. De för nu diskussionen om Irans framtid med varandra, och med oss som inte har rötter i Iran, på svensk mark. Det är en demokratisk angelägenhet att vi i Sverige klarar av att i ordnade och anständiga former diskutera även laddade politiska frågor.

ÖVERGRIPANDE SLUTSATSER

Utredningen har utmynnat i följande övergripande slutsatser.

- Uppgifterna i *Iran Internationals* och *Semafors* artiklar i september 2023 att det i samband med kärnteknikförhandlingarna 2014 bildades ett nätverk, *Iran Experts Initiative* (IEI), av ett antal exiliranska forskare, däribland Rouzbeh Parsi, är korrekta. IEI-nätverket, och därigenom även *European Iran Research Group* (EIRG), en svensk ideell förening som Rouzbeh Parsi och andra medlemmar i IEI-nätverket etablerat, följde noggrant kärnteknikförhandlingarna. De sammanträffade i omedelbar anslutning till förhandlingarna 2014-15 med de inblandade företrädarna för den iranska regimen. Kontakterna med företrädare för regimen i Iran fortsatte sedan, efter det att kärnteknikavtalet hade ingåtts, under perioden 2017-20.

- Det är uppenbart att regimen i Iran hade ett intresse av att brett föra ut sin syn på förhandlingarna om kärnteknikavtalet, JCPOA. Forskarna hade för sin del ett intresse av att förstå de iranska utgångspunkterna. Flertalet av de forskare som ingick i IEI-nätverket var 2014-15 även kopplade till väletablerade tankesmedjor dit de avrapporterade. Rouzbeh Parsi var då, förutom till Lunds universitet, enbart kopplad till EIRG. Någon regelrätt avrapportering från hans sida till UD eller någon annan svensk part förekom inte. Rouzbeh Parsi och övriga medlemmar i IEI-nätverket publicerade ett antal artiklar om förhandlingarna.

- IEI-nätverket finansierades via EIRG under den tid kärnteknikförhandlingarna pågick. EIRG erhöll 2014-15 för detta ändamål bidrag av den tyska gröna partiet närstående Heinrich Böll-stiftelsen. Under åren 2017-20, men inte dessförinnan, finansierades de fortsatta kontakterna med företrädare för den iranska regimen av *Foreign and Commonwealth Office* (FCO, brittiska utrikesministeriet). EIRG hade då bytt namn till *European Middle East Research Group* (EMERG), som var mottagare av det brittiska stödet. Vi har inte kunnat härleda alla penningströmmar. Storleken på den finansiering som EIRG/EMERG erhöll för IEI-nätverket framstår dock som rimlig. EIRG erhöll även finansiering från andra källor för annan verksamhet än kontakterna med Iran.

- Vi har i vår utredning inte funnit något stöd för påståendet att Rouzbeh Parsi skulle ha ingått i en av Iran orkestrerad påverkanskampanj, dvs att han skulle vara anlitad, styrd och till och med finansierad av regimen i Iran. Vi har inte heller funnit några belägg för att den iranska regimen i någon omfattning av betydelse skulle ha finansierat de aktiviteter som involverat Rouzbeh Parsi som medlem i IEI-nätverket.

- Rouzbeh Parsi informerade inte Lunds universitet om EIRG eller IEI-nätverket när dessa etablerades eller därefter. När Rouzbeh Parsi anställdes på 50 procent vid Utrikespolitiska institutet (UI) 2018, informerade han UI om EIRG. Av EIRGs årsredovisningar framkommer att EIRG har uttalade politiska syften. Det är anmärkningsvärt att UI när Rouzbeh Parsi anställdes liksom därefter verkar ha ägnat ett så förstrött intresse åt EIRG och dess verksamhet. Rouzbeh Parsi borde dock redan vid sin anställning ha varit mer explicit gentemot UI om IEI-nätverket, dess verksamhet och kopplingen till EIRG/EMERG. Han borde vid anställningen och därefter även ha informerat om de återupptagna kontakterna med företrädare för den iranska regimen, som kom att pågå i vart fall fram till 2020.

- Vi anser inte att det är förenligt med ansvaret för Mellanösternforskning och analys vid UI att Rouzbeh Parsi som programchef och medlem i UIs ledningsgrupp samtidigt genom sin förening, EIRG, i skymundan bildar opinion och driver på för utveckling av förbindelserna med ett av länderna i MENA-regionen.

- Efter 2015, då kärnteknikavtalet ingicks, har utvecklingen i Iran i viktiga avseenden gått åt fel håll. Rouzbeh Parsi har hållit fast vid många av sina grunduppfattningar. Det är han, med den akademiska

frihet han har, i sin fulla rätt att göra. Samtidigt har vi noterat, att Rouzbeh Parsi haft förhållandevis lite att säga om den bekymmersamma utvecklingen i Iran. Han ägnar liten uppmärksamhet åt terrorn, förtrycket, övervakningen av medborgarna och den bristande respekten för mänskliga rättigheter.

- Det följer av den akademiska friheten att forskare och analytiker vid UI inte kan ha något resultatansvar. Enligt Uls styrdokument finns det däremot ett metodansvar för allt som produceras. Det ska finnas en analytisk klarhet genom att sammanhängande konsekventa argument ska presenteras, motargument ska tas upp, tydliga definitioner ska användas, relevanta kriterier för att bedöma rekommendationer ska tillämpas och konkreta riktade förslag ska erbjudas. Det är betydelsefullt att metodansvaret upprätthålls.

- Kombinationen av bristande transparens om IEI-nätverket gentemot UI och bristande öppenhet utåt om kontakterna med den iranska regimens företrädare, samt den omständigheten att Rouzbeh Parsi sällan ger uttryck för att det finns andra uppfattningar än hans egna i de frågor med koppling till Iran som han uttalar sig om, framstår inte som förenliga med Uls intressen och regelverk.

- Det åligger en programchef och medlem i Uls ledningsgrupp att vara mån om att UI som organisation inte uppfattas ta ställning i sakfrågor eller kan anklagas för att inte leva upp till sina egna krav på institutets forskning. Det hindrar självfallet inte en enskild forskare från att för egen räkning ta ställning i en sakfråga.

- Trots Rouzbeh Parsis obestridliga sakkunskap är det uppenbart att de angivna bristerna kan leda till att hans och Uls förtroendekapital skadas.

- Vi vill samtidigt understryka att Rouzbeh Parsi tagit upp frågor som hör hemma i en levande utrikespolitisk debatt såsom ändamålsenligheten av ekonomiska sanktioner. Att vi i Sverige har en öppen diskussion av sådana frågor är både ett samhällsintresse och en angelägenhet för UI. Att det finns olika uppfattningar i denna och andra frågor är naturligt. Det är viktigt att alla sidor får komma till tals, liksom att alla som deltar i debatten visar vederbörlig respekt för motståndarna. På den senare punkten har det brustit. Det gäller både Rouzbeh Parsi och hans kritiker.

- Omgivningen måste uppfatta att det som produceras i Uls verksamhet lever upp till de målsättningar som kommunicerats av UI. Det gäller inte minst den verksamhet som bedrivs inom Uls fyra program och centrumverksamheterna. Ambitionen om den analytiska klarheten behöver följas upp över tid. Den kritik som framförts mot Rouzbeh Parsi och därigenom mot UI visar på betydelsen av ett tydligt regelverk såväl internt som i förhållande till Uls intressenter. Det finns anledning för UI att åter se över regelverket.

- Det finns inte någon plikt att hålla UI som arbetsgivare informerad om hur de utanför UI förlagda återstående 50 procenten av arbetstiden används, när den förläggs eller vad som då publiceras utöver vad som gäller för uppdrag eller bisyssla av mera omfattande slag. Det framstår som en naturlig utgångspunkt. Det finns ändå anledning för UI att inom den akademiska frihetens ramar överväga en lämplig form av avstämning med avseende på externa aktiviteter för att värna om Uls intressen, klargöra roller och avgränsningar av dessa. Uttalanden som en associerad eller deltidsanställd gör utanför sin roll i UI får inte uppfattas vara kopplade till UI.

- Det finns anledning även för UI att med egna eller kontrakterade externa resurser lägga vederbörlig fokus på säkerhetsfrågor. En säkerhetsklassning av Uls medarbetare enligt säkerhetsskyddslagen skulle dock kräva lagändring. Det måste redan i nuläget förutsättas att UD liksom annan säkerhetsklassad part som avser att dela säkerhetsklassad information med Uls medarbetare, tar initiativ till säkerhetsavtal enligt säkerhetsskyddslagen om och när det finns anledning därtill.

FÖRSTA DELEN – INLEDNING

1. Bakgrund

Under januari 2025 framfördes i inslag i TV4 Nyheterna i Sverige¹ uppgifter att Utrikespolitiska institutets (UI) anställde programchef för MENA-regionen Rouzbeh Parsi skulle ha ingått i en iransk påverkansoperation utifrån ett nätverk, *Iran Experts Initiative* (IEI). Den ursprungliga källan till inslaget var artiklar i nättidningarna Iran International och Semafor från september 2023. De hade då fått tillgång till en mängd e-postmeddelanden som läckt från den iranska regimen. I de artiklarna framfördes, förutom uppgifter om Rouzbeh Parsi, även motsvarande uppgifter om en handfull andra namngivna forskare som kopplades till nätverket.

Iran International är en London-baserad persiskspråkig satellit-tv-kanal och flerspråkig digital nyhetsverksamhet grundad 2017. Verksamheten riktar sig till iranier och personer som är intresserade av iranska nyheter, kultur, samhälle och sport.² I oktober 2018 hävdade den brittiska tidningen the Guardian att Iran International finansierades genom en hemlig offshore-enhet och ett företag vars ledare är en saudiarabisk affärsman med nära band till den saudiske kronprinsen. Efter publiceringen av artikeln gjorde *Iran International* ett uttalande där det förnekades att det fanns någon koppling till några regeringar, inklusive Saudiarabien och Iran, samt angav att Iran International ägs av Volant Media UK Ltd, ett privat aktiebolag baserat i London.³ I februari 2023 avbröt *Iran International* sin verksamhet i London på grund av hot mot personalen. Den iranska regeringen har förnekat all inblandning i hoten mot *Iran International*s personal. Irans underrättelseminister, Esmail Khatib, beskrev dock kanalen som ett "terroristnätverk" och sade att regimen skulle vidta "offensiva säkerhetsåtgärder ... när och varhelst vi anser det lämpligt".⁴

Semafor lanserades av journalisten Ben Smith, som tidigare var mediekolumnist för *New York Times*, och Justin B. Smith, vd för *Bloomberg Media Group*, i oktober 2022. I juli 2024 lanserade *Semafor* en Mellanösternavdelning som komplettering till sin befintliga bevakning av USA och Afrika söder om Sahara. Verksamheten stöddes inledningsvis av en bred investeringsfinansiering samt intäkter från reklam och sponsorer.⁵

2. Uppdragets innehåll och utförande samt rapportens struktur och innehåll

2.1 Uppdragets innehåll

Styrelsen i UI har mot bakgrund av TV4s publicering och den kritik som framförts, den 20 februari 2025 uppdragit åt advokaten Biörn Riese, Jurie Advokatbyrå AB, och den tidigare diplomaten och ambassadören Staffan Carlsson

(i) att inventera och analysera (a) dessa uppgifter i media om Rouzbeh Parsi samt (b) den information och de dokument som därvid anförts till stöd för dessa medieuppgifter och som utredningen kan få tillgång till;

(ii) att, utifrån vad som framkommer av utredningen, beskriva och bedöma de händelseförlopp, de möten, den grad av öppenhet och den finansiering som kan kopplas till vad som ska ha förekommit enligt dessa medieuppgifter; samt

(iii) att bedöma huruvida de aktiviteter som kan visas ha förekommit kan tas som belägg för att Rouzbeh Parsi skulle ha ingått i en iransk påverkanskampanj;

¹ <https://www.tv4.se/artikel/4f72OQx4G6N0Mk0NTxiX8Y/iranexperten-rouzbeh-parsi-kopplas-till-paverkansnaetverk>

² https://en.wikipedia.org/wiki/Iran_International

³ <https://www.theguardian.com/world/2018/oct/31/concern-over-uk-based-iranian-tv-channels-links-to-saudi-arabia>

⁴ <https://www.arabnews.com/node/2380246/media>

⁵ [https://en.wikipedia.org/wiki/Semafor_\(website\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Semafor_(website))

(iv) att utvärdera huruvida Rouzbeh Parsis agerande vid sin anställning och som anställd vid UI har varit förenligt med de regelverk som är tillämpliga för dennes anställning vid UI;
(v) samt att föreslå sådana förändringar av UIs rutiner och regelverk som utredningen kan utvisa ett behov av.

2.2 Uppdragets utförande

Tidsmässigt omfattar utredningen framför allt händelser under åren 2013 och framåt. Utredningen har utan direktiv från UI bestämt vilka informationskällor som ska användas. Utredningen har gått igenom ett omfattande internt skriftligt material om UIs verksamhet, såsom anställningsvillkor, styrdokument och policys, liksom ett omfattande externt skriftligt material i form av böcker, artiklar och hemsidor samt annan information från olika externa källor som vi har bedömt vara av intresse för de frågor utredningen har att uttala sig om. Inom ramen för utredningen har vi även granskat e-posttrafik i sådan omfattning vi har bedömt lämplig samt intervjuat långt över 60 personer i Sverige och utomlands.

Urvalet av intervjupersoner har bestämts av oss själva utifrån vår ambition att skapa en bred informationsbas för våra slutsatser. En medverkan från uppgiftslämnare i en utredning av det förevarande slaget bygger med nödvändighet på frivillighet. De personer som utredningen önskat intervjua har, med några undantag, gått att etablera kontakt med och accepterat att bli intervjuade. Vi kommer inte att lämna ut uppgifter om vilka personer vi intervjuat eller om vem som sagt eller bidragit med vad under dessa intervjuer.

All information som framkommit under utredningen och som av oss bedömts vara av intresse för de uppställda frågorna, har behandlats i rapporten. Genom överlämnandet av denna rapport till UIs styrelse är vårt uppdrag avslutat.

2.3 Rapportens struktur och innehåll

Rapporten är, utöver denna första inledande del, indelad i tre huvuddelar. I den andra delen – *Föreliggande Information* – (som omfattar avsnitt 3-11) beskrivs, utifrån den information som framkommit under utredningen, faktauppgifter och utredningens sammantagna beskrivning av inblandade personer, organisationer och nätverk samt de bakomliggande faktiska och politiska omständigheterna av betydelse för att förstå de resonemang som förs. Vår avsikt är att ge en grund för de överväganden som vi sedan gör i kommande avsnitt. I en tredje del – *Tillämpliga Regler* – (som omfattar avsnitt 12 - 15) beskrivs UIs egna riktlinjer av betydelse för de uppställda frågorna samt andra tillämpliga lagar och regelsystem av intresse. I den fjärde avslutande delen – *Analys och slutsatser* – (som omfattar avsnitt 16-19) analyseras den föreliggande informationen utifrån de tillämpliga reglerna vilket utmynnar i utredningens slutsatser som sammanfattats i rapportens inledning.

ANDRA DELEN - FÖRELIGGANDE INFORMATION

I detta avsnitt behandlas utredningens sammantagna, av nödvändighet kortfattade beskrivning av den politiska bakgrunden, inblandade personer, organisationer och nätverk samt bakomliggande faktiska omständigheter av intresse.

3. Iran och omvärlden - de politiska förutsättningarna

Med en civilisation som går tusentals år tillbaka i tiden, en befolkning på närmare 90 miljoner och en yta som är mer än tre gånger så stor som Sveriges eller Frankrikes samt med sin ställning som centrum för shia-islam kommer Iran alltid att vara en maktfaktor i sin del av världen. Landet har efter den revolution som 1979 sände shahen i landsflykt, kommit att även bli ett storpolitiskt problem.

Någonstans i övergången från medeltid till ny tid började gudsstaten att ifrågasättas i Europa, och efter den franska revolutionen 1789 skulle den komma att gå i graven. I Iran återupprättades den genom 1979 års revolution. Revolutionens ledare, ayatollah Khomeini, förklarade att "vi önskar utsträcka

islams inflytande i hela världen och förminska de världsliga imperiemakternas domäner. Islam känner inga gränser. Det gör inte det islamiska Iran heller.”⁶

Den yttersta makten ligger hos den Högste ledaren, fram till 1989 ayatollah Ruhollah Khomeini och därefter ayatollah Ali Khamenei. Den Högste ledaren har omfattande befogenheter, kan avsätta presidenten, förklara krig och sluta fred, utser cheferna i rättsväsende, statliga media och det s.k. revolutionsgardet, ”hjaltemilitären” under kriget med Irak på 1980-talet. Han har även avgörande inflytande över utnämningen av viktiga ministrar i regeringen.

I systemet finns även s.k. republikanska element. Presidenten har en mandatperiod på fyra år och utses i allmänna val. Alla kandidater till presidentposten, liksom alla kandidater till det folkvalda parlamentet, måste dock godkännas av det s.k. Vaktarrådet, vars medlemmar utses av den Högste ledaren. Vaktarrådet har också befogenhet att inlägga sitt veto mot av parlamentet antagen lagstiftning.

Det finns olika uppfattningar om vilken etikett man ska sätta på det iranska statsskicket. En regim med ”totalitära böjelser” och ”auktoritära” inslag, säger en av de främsta auktoriteterna på området.⁷ En ledande svensk demokratiforskare karaktäriserar det centrala elementet i en diktatur så här: ”Den utmärkes främst därav att en viss politisk riktning...tar makten och säkrar sin ställning genom undertryckande av de medborgerliga friheterna, statlig propaganda, och kontroll över eller ledning av alla institutioner och organisationer av betydelse.”⁸ Iran ligger på plats 154 i Economists demokratiindex, efter Kina, efter Saudiarabien och efter Ryssland. Nordkorea ligger på plats 165. I *Transparency Internationals* korruptionsindex (CPI) ligger Iran på plats 151 och Nordkorea på plats 170 av 180.⁹

Förtrycket i Iran är uppenbart. Det svenska utrikesdepartementet beskriver läget vad gäller de mänskliga rättigheterna i landet som ”fortsatt mycket allvarligt. Journalister, fackliga ledare, personer som arbetar mot diskriminering av kvinnor liksom jurister som kritiserat det politiska styret grips och har, i flera fall, dömts till hårda straff, inklusive kroppsstraff och dödsstraff. Rättsstatens principer respekteras inte. Mål av politisk karaktär hanteras i speciella revolutionsdomstolar, med inskränkningar vad gäller transparens, rätten till försvar och möjlighet att överklaga. Tortyr och framtvingade erkännanden förekommer.”¹⁰

Svensk säkerhetspolis pekar ut Iran, Kina och Ryssland som de tre länder som utgör störst hot mot svensk säkerhet.¹¹ Irans säkerhetstjänster arbetar enligt säkerhetspolisen även i Sverige. Kidnappningar och riktade mord har förekommit på europeiska länders territorium.¹² Enligt det svenska försvarets underrättelsetjänst, MUST, bedriver Iran systematisk säkerhetshotande verksamhet i Sverige i form av underrättelseinhämtning och påverkansförsök mot framför allt den iranska diasporan.¹³ Den iranska regimen agerar även utanför regionen genom hybridkrigföring. Regimen använder bland annat det iranska revolutionsgardet, specialtjänsterna och utrikesförvaltningen för underrättelseinhämtning, flyktingspionage, cyberattacker, påverkansoperationer och informationskampanjer. Den uppviglar till eller genomför attentat. Länder

⁶ UI, Världspolitikens dagsfrågor nr 4, 2016

⁷ Juan José Linz, *Totalitarian and Authoritarian Regimes*. s. 36

⁸ Herbert Tingsten, *Demokratins problem*, Bonniers, 1964, s. 18

⁹ <https://www.transparency.org/en/cpi/2024>

¹⁰ <https://www.regeringen.se>, UDs rapporter om mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer

¹¹ Säkerhetspolisen 2023/24, cit. SÄPO årsberättelse, s. 9

¹² FOI, Ivar Ekman (red.), *Diaspora och påverkan från främmande makt. En översikt över fem staters extraterritoriella styre*, s. 22 f.

¹³ SÄPO årsberättelse, s. 16

som Sverige har inte varit förskonade från iransk hybridkrigföring, vilket exemplifieras av att aktörer ur svensk organiserad brottslighet på iransk anmodan genomförde attentatsförsök mot Israels ambassad i Stockholm i maj 2024.¹⁴

Medborgarskapet är för regimen ett verktyg att påverka diasporan. Den som föds med en iransk pappa blir automatiskt iransk medborgare. En kvinna som gifter sig med en iransk man blir även hon automatiskt iransk medborgare. Det är komplicerat och i praktiken omöjligt att bli av med ett iranskt medborgarskap. Det finns därför de som är iranska medborgare mot sin vilja. För den som vill undvika iransk jurisdiktion gäller det inte enbart att undvika iranskt territorium, utan även att undvika länder som samarbetar med Iran.¹⁵ Sedan 2022 avråder det svenska utrikesdepartementet svenskar och svensk-iranier med dubbla medborgarskap från att åka till Iran.

Det revolutionära Irans födelse ackompanjerades av ockupation av den amerikanska ambassaden i Teheran och gisslantagande av dess personal. Detta drama drog ut över mer än ett år och bidrog till president Carters förlust mot Ronald Reagan i det amerikanska presidentvalet 1980. Det kom att leda till de första amerikanska sanktionerna och cementera ett 50 år senare ännu bestående antagonistiskt förhållande till Förenta staterna. De båda länderna har inga diplomatiska förbindelser.

Alltsedan Iran lämnat revolution och krig med Irak bakom sig för 35 år sedan, har alla försök att stabilisera relationerna mellan USA och Europa å ena sidan och Iran å den andra misslyckats. Ett flertal problem har stått i vägen för en sådan stabilisering. Det främsta är det under senare delen av 1990-talet återupptagna iranska kärnteknikprogrammet. Iran har insisterat på sin rätt att i enlighet med icke-spridningsavtalet mot kärnvapen (NPT), som Iran skrev på 1968, utveckla ett kärnteknikprogram för civila ändamål. USA och EU har uppfattat det iranska programmet som ett hot mot NPT-regimen och sett en överhängande fara för att ett land som sagt sig vilja utplåna Israel och haft ett besvärligt förhållande till den tredje regionala stormakten, Saudiarabien, ska bryta sig ur NPT-regimen och skaffa sig kärnvapen.

Kärnteknikprogrammet är i sin tur länkat till andra problem. Ett sådant problem är den missilarsenal Iran började bygga upp efter det nästan decennielånga kriget med Irak på 1980-talet. Denna arsenal kom bland annat att bestå av långdistansmissiler med en bärförmåga som gjorde det möjligt att förse missilerna med mindre kärnladdningar, och med en räckvidd som gjorde israeliska städer och amerikanska baser i Mellanöstern och Centralasien till tänkbara mål.¹⁶

Ett annat problem som gjort det svårt att bygga förtroende mellan Iran och väst har varit landets konsekventa strävan att bygga upp ett nätverk av allierade och samarbetspartner i det egna närområdet. Det har delvis skett genom ideologisk mobilisering, delvis byggt på pragmatism och sammanfallande intressen.¹⁷ Det mot Israel riktade stödet till den shiamuslimska Hizbollahrörelsen i Libanon, till Assadregimen i Syrien och till de saudifientliga Houthirebellerna i Jemen har av uppenbara skäl förvärrat relationen med Irans ledande rivaler i regionen, Israel och Saudiarabien, och därmed också med USA och Europa. Att USA genom sin misslyckade invasion av Irak öppnat för ökat iranskt inflytande även i ett av shiamuslimer dominerat Irak, hör till en av storpolitikens många paradoxer.

Det kan förefalla som om de här översiktligt beskrivna förutsättningarna - den iranska regimen dogmatism och förtryck samt de svåra utrikespolitiska låsningarna i förhållande till väst - skulle ha omintetgjort varje försök att komma till tals med Iran. Så har det långa tider varit, men inte alltid. Detta

¹⁴ MUST Årsöversikt 2024, s. 20

¹⁵ FOI, Diaspora och påverkan, 2023, s. 19

¹⁶ FOI, Erika Holmquist, Iran och USA på kollisionskurs, 2020, s. 1

¹⁷ UI, Världspolitikens dagsfrågor nr 4, 2016

sammanhänger med hur de inrikespolitiska konjunkturerna i Förenta staterna, men också i Iran, utvecklats sig.

Av det senaste kvartsseklets amerikanska presidenter är det framför allt Barack Obama som gjort ett långtgående försök att med hjälp av en överenskommelse om det iranska kärnteknikprogrammet låsa upp relationen till Iran. Mer överraskande är kanske att även regimen i Iran tidvis verkat intresserad av att komma fram till ett *modus vivendi* med väst.

Den i väst dominerande tolkningen av detta förhållande är att det inom det iranska systemets ram funnits utrymme för en dragkamp mellan konservativa och reformister. Termerna kan få det att låta som om här utkämpas en strid mellan två falanger om regimen själ. Det är ingalunda fallet. Men de av regimen hårt styrda president- och parlamentsvalen, systemets s.k. republikanska element, har erbjudit en arena för strid om vad som på avgränsade områden bör vara vägen framåt. Alla som deltagit i den här striden är lojala mot systemet. Ingen har direkt utmanat den Högste ledarens rättighet att ytterst bestämma vilken väg Iran ska gå i olika avseenden. Deltagarna har emellertid haft delvis divergerande uppfattningar om landets religiösa och kulturella restriktioner, om moderniseringen av ekonomin och om normaliseringen av relationerna till omvärlden.

Efter kriget med Irak och den islamiska republikens konsolideringsfas, var det de reformistiska krafterna som i halvtannat årtionde fick grepp om presidentmakten. Vid presidentvalet 2005 slog pendeln över åt det konservativa hållet genom segern för Teherans populistiske borgmästare Mahmoud Ahmadinejad. Populismen kom så småningom att väga tyngre än konservatismen i Ahmadinejads vågskål. Han började visserligen sina två mandatperioder med den politiska åtstramning som många konservativa efterlyste, men slutade på kant med de konservativa och på kollisionkurs med den Högste ledaren. Hans omval 2009 ledde till beskyllningar för valfusk och de mest omfattande demonstrationerna sedan revolutionen med miljontals människor ute på gatorna i Teheran och i hela landet.

Ahmadinejad verkade från början inställd på att skjuta den tillfälliga lösning av kärnteknikfrågan som hans företrädare förhandlat fram med EU i sank. Den gick ut på att frysa det iranska programmet i utbyte mot att Europa avstod från att införa sanktioner mot Iran. Efter att Ahmadinejad hävt frysningen och olika förhandlingsförsök misslyckats, införde USA och EU omfattande sanktioner mot Iran avsedda att tvinga landet till förhandlingar och eftergifter. Genom att ifrågasätta Förintelsen och Israels rätt att existera gjorde Ahmadinejad vad han kunde för att fortsatt blockera alla kontakter med väst.

Det var i detta läge som Barack Obama tillträdde som president i USA. Redan våren 2009 gjorde Obamaadministrationen ett första försök att komma vidare med Iran i kärnteknikfrågan genom att över huvudet på president Ahmadinejad träda i kontakt med den Högste ledaren, ayatollah Khamenei.¹⁸ I ett brev till honom underströk Obama att USA inte var ute efter att störta regimen i Iran. Detta första försök till närmande stupade emellertid på den iranska regimen brutala behandling av demonstranterna på Teherans gator i juni 2009. Istället skärpte nu både amerikaner och européer sina sanktioner mot Iran. Det blev stopp för oljeimport från Iran och för handel med och investeringar i Iran. Särskilt kännbart var att väst utestängde Iran från det internationella betalningssystemet SWIFT.

Först fyra år senare, med alla dessa sanktioner på plats, var man från amerikansk sida beredd att försöka upprätta kontakt med Iran. Det skedde i en s.k. *back channel*, i hemliga kontakter i Oman med den iranska regim USA saknade diplomatiska förbindelser med. Obama hade från början gett sina förhandlare beskedet om vilket pris USA var berett att betala för att få en överenskommelse om Irans

¹⁸ William J. Burns, *The Back Channel. A Memoir of American Diplomacy and the Case for Its Renewal*, Penguin Random House, 2019, s. 348, cit. Burns.

kärnteknikprogram till stånd. Om Iran var berett att acceptera internationella restriktioner på sitt kärnteknikprogram, så skulle USA vara berett att undersöka om det vore möjligt att låta Iran få fortsätta med ett begränsat anrikningsprogram för civila ändamål. Det var i slutänden i detta härad som parterna skulle behöva träffa en kompromiss.¹⁹

Nya och bättre förutsättningar för förhandlingarna uppstod när den försiktige reformisten Hassan Rouhani i juni 2013, medan kontakterna i Oman pågick, segrade i det iranska presidentvalet. Rouhani, som själv i ett tidigare skede varit iransk förhandlare i kärnteknikfrågan, hade gått till val på ett löfte att försöka rycka upp Irans ekonomi. Detta krävde att väst hävde sina sanktioner mot Iran, och detta kunde i sin tur enbart ske om ett kärnteknikavtal kom till stånd. Den nyvalde presidentens utnämning av den USA-utbildade och urbane Javad Zarif till utrikesminister och chefsförhandlare uppfattades som en bekräftelse av hans avsikt att söka förhandla fram ett sådant avtal.

Kompromissen kom sedan att mejslas ut i en lång förhandling mellan å ena sidan EUs ”utrikesminister”, den s.k. Höge Representanten, säkerhetsrådets fem permanenta medlemmar och Tyskland, och å den andra Iran. Förhandlingen inleddes hösten 2013 och resulterade redan i november i ett interimsavtal (*Joint Plan of Action*), som lade fast en ordning för de fortsatta förhandlingarna avsedd att bygga upp förtroende mellan parterna.

Förhandlingarna om det slutliga avtalet (*Joint Comprehensive Plan of Action, JCOPA*), byggt på den köpslagan som Obama ställt sig bakom när de hemliga Omankontakterna inleddes, skulle komma att pågå fram till sommaren 2015 med en rad förhandlingsrundor i Wien, Genève och Lausanne. Ett skäl till att förloppet blev så utdraget var att det fanns många både principiella och tekniska frågor som pockade på en lösning. Det är dock svårt att undgå intrycket att de långa förhandlingarna också hängde samman med de invändningar mot själva tanken på en överenskommelse som fanns utanför förhandlingsrummet. De kom från både Israel och Saudiarabien, men också från förhandlarnas huvudstäder.

Även om det i Europa fanns en viss skepsis till den iranska förmågan att respektera och genomföra en överenskommelse, så rörde det sig framför allt om en mer grundläggande misstro och opposition från dels mer hårdföra konservativa strömningar i Iran, dels en rad kongresspolitiker i Washington, framför allt i det republikanska partiet. Man kunde, hävdade de, inte lita på en regim som den iranska. Den israeliske regeringschefen Netanyahu hade i ett anförande inför den amerikanska kongressens båda kamrar några månader innan avtalet ingicks varnat för avtal som ”i det närmaste garanterade” att Iran skaffade sig kärnvapen.

President Obama hade från början skrinlagt tanken på att ingå ett i internationell rätt förankrat fördrag, eftersom han visste att det aldrig skulle gå att samla erforderlig kvalificerad majoritet i senaten för ratifikation av ett sådant. Det som nu låg på bordet var därför ett mellanstatligt avtal, som inte behövde senatens stöd. Utrikesminister Kerry fick skrota Ronald Reagans gamla maning till Sovjetledaren Gorbatsjov att avtalsparter skulle lita på varandra, men även kontrollera att ingångna avtal efterlevdes (*”trust but verify”*). Nej, sade nu Kerry till kongresspolitikerna när han kom tillbaka till Washington från förhandlingarna i Europa, det handlade överhuvudtaget inte om att hysa tillit till Iran, utan enbart om att kontrollera att parterna efterlevde sina åtaganden i avtalet.

Både i Amerika och Europa hyste man, när avtalet med Iran ingicks, stora förhoppningar att det skulle bana väg för en allmän öppning i förhållande till Iran, inte minst vad gäller handel och investeringar. Dessa förhoppningar skulle dock komma på skam sedan de politiska konjunkturerna vänt, både i USA och i Iran. President Trump fattade 2018 beslut om att USA skulle dra sig ur avtalet och återgå till en hårdför sanktionsregim i syfte att få Iran att ge upp hela sitt kärnteknikprogram. EU följde inte

¹⁹ Burns, s. 361

omedelbart efter, men detta kom att spela mindre roll eftersom den amerikanska dominansen på de finansiella marknaderna i praktiken omöjliggjorde ekonomiskt utbyte mellan Europa och Iran. Iran svarade 2020 med en deklaration att landet inte ansåg sig bundet av kärnteknikavtalets alla begränsningar.

När USA 2019 ökade pressen mot Iran, svarade Teheran genom att sabotera fartygstrafiken i Persiska viken. Iranvänliga miliser i Irak intensifierade sin beskjutning av amerikanska mål. Ett anfall mot saudisk energiinfrastruktur senare samma år fick till följd att fem procent av den globala oljeproduktionen tillfälligt slogs ut. I januari 2020 dödade USA i en attack i närheten av Bagdads flygplats, chefen för det iranska revolutionsgardets externa gren, Qasem Soleimani. Den iranska motattacken var av så begränsad omfattning, att den allmänt uppfattades som en signal att Iran trots allt inte ville ha något krig i regionen.

Den politiska klyftan mellan parterna har dock växt. 2021 fick mer hårdföra politiska strömningar åter grepp om makten i Iran, när de konservativas kandidat, Ebrahim Raisi, vann presidentvalet efter förarbete av ayatollah Khamenei. Återupptagna förhandlingar om kärnteknikavtalet, efter att Biden samma år efterträtt Trump som president, ledde ingenvart. Efter det ryska anfallet mot Ukraina i februari 2022 har Iran tagit ställning för Moskva genom att exportera drönare till Ryssland.

Det var ingripanden mot värlösa demonstranter som 2009 hade fått president Obama att tills vidare skrinlägga försöket att närma sig Iran i kärnteknikfrågan. 2022 var det dags igen. En ung kvinna, Mahsa Jina Amini, togs hösten detta år i förvar av polisen i Teheran efter anklagelser om brott mot de iranska slöjlagarna. Hennes död i fängelse efter ett dygn utlöste omfattande protester, som även denna gång slogs ner med stor brutalitet.

President Trump gjorde för en tid sedan uttalanden vars innebörd är att det blir krig mot Iran om landet inte ger efter i kärnteknikfrågan. Detta visade sig vara ett preludium till ett nytt förhandlingsförsök, som nu pågår. Den nye iranske presidenten, Masoud Pezeshkian, är ute efter samma sak som president Rouhani 2013, nämligen sanktionslättnader. Det förefaller dessutom som om president Trump är beredd att ge upp sitt tidigare krav på total eliminering av det iranska civila kärnteknikprogrammet.

Det skulle alltså kunna verka som om vi var tillbaka till läget åren 2013-15 när parterna gjorde sitt hittills enda allvarliga försök att göra upp. Ändå är allt annorlunda. Framför allt har Iran kommit mycket närmare anskaffning av kärnvapen. Om Iran fattar ett politiskt beslut att skaffa kärnvapen, kan landet enligt västliga underrättelsekällor numera göra detta på mycket kort tid, kanske någon eller några månader. Vidare har Irans ställning i regionen kraftigt försvagats efter Hamas attack mot Israel i oktober 2023. Irans bundsförvanter Hamas och Hizbollah har i krig med Israel lidit svåra förluster, och Assadregimen har fallit i Syrien. Israel och Iran utväxlade 2024 missilattacker, och det råder knappast någon tvekan om att Iran drog det militärt kortare strået. Det som inte förändrats är premiärminister Netanyahus önskan att slå militärt mot det iranska kärnteknikprogrammet. Än så länge avhåller Trumpadministrationen Israel från att göra detta.

Även i Europa har tålamodet med Iran varit på upphållningen till följd av Irans omedgörlighet och långtgående utbyggnad av kärnteknikprogrammet. Sanktionerna har varit ekonomiskt kännbara för Iran, men de har samtidigt drivit Iran i armarna på Kina och Ryssland. Inte minst har Kina gett Teheran en livlina genom att i strid med sanktionerna importera iransk olja.

Sedan framväxten av en revolutionär regim i Iran för snart 50 år sedan har ett antal centrala frågor tarvat ett svar.

- Är det riktigt att utgå från att väst i Iran, om än inom de snäva gränser som regimen sätter, har att göra med både mer konservativa och mer reformistiska politiska strömningar?

- Vilket utrikespolitiskt handlingsutrymme ger detta i så fall Sverige och EU?
- Vilka är utsikterna att få politisk förändring till stånd i Iran? Hur kan förändring i landet komma till stånd? Genom påverkan utifrån? Eller bara inifrån?
- Är det värt försöket att sätta sig ner vid förhandlingsbordet med Iran, trots att regimen, struntar i mänskliga rättigheter, förtrycker de egna medborgarna och under en lång tid utgjort ett hot mot både stabiliteten i sin region och direkta svenska säkerhetsintressen? Eller bör vi snarare gå in för att isolera landet, som vi idag isolerar Ryssland och Nordkorea?

Vi trodde oss under 2015-16 ha kommit närmare ett svar på dessa frågor. Nu provas de igen. Kanske kommer den närmaste tiden att ge oss ytterligare ledtrådar. Det är sannolikt att de här frågorna kommer att fortsätta stå i fokus i diskussionen om hur vi i Sverige ska förhålla oss till Iran.

4. Sverige och Iran

Sedan det iranska kärnteknikprogrammet avslöjats i början av 2000-talet, har det över försöken att med diplomati hantera problemet under långa perioder hängt ett hot om amerikanskt och israeliskt militärt ingripande mot Irans kärnteknikprogram. De amerikanska underrättelsetjänsternas bedömning 2007 att Teheran fyra år tidigare upphört med vad man kallade Irans kärnvapenprogram, liksom president Obamas tillträde 2009 fick detta hot att blekna bort under en tid. Tonvikten kom att istället ligga först på sanktioner för att få Iran till förhandlingsbordet, och så småningom på förhandlingarna om ett kärnteknikavtal.

I denna fas drev Sverige konsekvent på för diplomati och förhandlingar. Sverige stod givetvis bakom EUs dåvarande sanktionspolitik, men uppfattades av många bedömare som en broms på de mest högljudda sanktionsförespråkarna.²⁰ Om vi under perioden fram till förhandlingsstarten 2013 tillhörde en grupp av mer sanktionsskeptiska medlemsstater, är det nog riktigt att säga att Sverige i dagsläget hör hemma i EUs mittfåra.

Att Sveriges hållning gentemot Iran fått retoriskt vassare kanter, och att utrymmet för konstruktiv diplomati krympt, hänger ihop med Irans politik gentemot omvärlden. Sverige kräver att den mot både vårt eget och andra länder riktade säkerhetshotande verksamhet på svensk mark som Iran står bakom, upphör. Irans stöd till det ryska aggressionskriget mot Ukraina anser Sverige också utgöra ett hot mot svensk och europeisk säkerhet, som motiverar sanktioner mot Iran. Sverige vill ha en terrorlistning av det iranska revolutionsgardet och har varit bekymrat över Irans destabiliserande roll i sin egen region under de senaste åren. Sverige oro över Irans kärntekniska program har vuxit, inte minst eftersom delar av kärnteknikavtalet upphör att gälla i oktober 2025.

Så relationerna med Iran är på många sätt mer komplicerade idag än de var för 10-15 år sedan. Sverige kombinerar i sin politik en serie skarpa budskap med en beredskap att engagera sig diplomatiskt för att ta ett steg framåt i relationerna om Iran skulle göra detta möjligt. Sverige anser alltså att det är genom förhandlingar frågan om Irans kärntekniska program bör få sin lösning. Hur långt vi kommer på den vägen hänger på Iran.

5. Förhandlingarna om ett kärnteknikavtal 2013-2015

5.1 Förhandlingsramen

Förhandlingarna med Iran under åren 2013-15 om ett kärnteknikavtal fördes i så kallat P5+1-format. Med Iran förhandlade de fem permanenta medlemmarna i FNs säkerhetsråd: Förenta staterna, Frankrike, Storbritannien, Ryssland och Kina jämte ett sjätte land, nämligen Tyskland. EU företrädades också av sin "utrikesminister", den s.k. Höge representanten.

²⁰ Trita Parsi, *Losing an Enemy. Obama, Iran and the Triumph of Diplomacy*, Yale University Press, 2017

5.2 Förhandlingarna

Det var den komplicerade relationen mellan USA och Iran som var nyckeln till framsteg i förhandlingsarbetet.

För USA förhandlade utrikesminister John Kerry, en veteran i amerikansk politik. Han hade redan som ordförande i senatens utrikesutskott varit engagerad i Iranfrågan och i etableringen av de hemliga Omankontakterna med Iran, som kom att bereda vägen för genombrottet i kärnteknikförhandlingarna. 2013 efterträdde han Hillary Clinton som president Obamas utrikesminister.

President Rouhani hade utsett Javad Zarif till iransk förhandlare. Att Zarif är en lysande diplomat är det få som bestrider. Bill Burns, som för amerikansk del ledde de hemliga Omanförhandlingarna, betonar att Zarif hade alla förutsättningar för sitt uppdrag. Han visste hur han skulle navigera i "sitt eget försåtliga politiska system", hur han skulle pressa den sista droppen ur de instruktioner han fick från Teheran och "hur han skulle lirka med oss övriga för att få oss dit han ville".²¹

Det var EU som en gång hade tagit initiativet till P5+1-formatet och som tålmodigt försökt övertyga alla parter, inte minst amerikanerna, om att kreativ diplomati skulle kunna ge resultat. Förhandlingarna leddes därför av "EUs utrikesminister", fram till den 1 november 2014 Catherine Ashton (Baroness Ashton) och därefter Federica Mogherini. Deras insatser, inte minst Catherine Ashtons för att mata in förhandlingsresultatet i Oman i den större förhandlingsramen, hade stor betydelse för slutresultatet. Ryssland och Kina såg inte med blida ögon på att två av parterna förhandlat bakom deras rygg. Detsamma gällde nog Frankrike. Britterna med sina goda kontakter i Oman var däremot inte helt ovetande om vad som varit i görningen.

5.3 Tankesmedjorna

I de uppgifter som 2023 publicerades i internationell press om ett nätverk av exiliranska forskare och analytiker etablerat inför P5+1-förhandlingarna i Wien i maj 2014 (*Iran Experts Initiative, IEI*), spelar ett antal s.k. tankesmedjor en roll. De stora europeiska tankesmedjorna, *the European Council on Foreign Relations* (ECFR) och *International Crisis Group* (ICG), hade ambitionen att hjälpa parterna att komma fram till ett avtal och att få stödet för ett avtal i Europa och Amerika att växa.

5.3.1 The European Council on Foreign Relations (ECFR)

The European Council on Foreign Relations, (ECFR), sysslar med forskning och analys av europeisk utrikes- och säkerhetspolitik. ECFR vill, liksom många tankesmedjor, med policyidéer utöva ett direkt inflytande på politiken, i ECFRs fall på europeisk utrikes- och säkerhetspolitik. ECFR säger sig vidare vilja vara en mötesplats för utbyte av idéer mellan beslutsfattare, aktivister och influencers. Ett av ECFRs program är det för Mellanöstern och Nordamerika. Biträdande chef för detta program är numera Ellie Geranmayeh, som också var medlem i IEI-nätverket 2014-15 och engagerad i *European Iran Research Group* (EIRG), som vidare behandlas nedan. ECFR säger på sin hemsida att Ellie Geranmayeh "arbetade på bred front med det diplomatiska spår som ledde till kärnteknikavtalet 2015 och fortsättningsvis briefar seniora tjänstemän och beslutsfattare om hur de ska kunna hägna in det iranska kärnteknikprogrammet".

En av grundarna av ECFR är britten Mark Leonard. Han är fortfarande dess chef och en i europeiska utrikesministerier välkänd författare, debattör och idéspruta. I styrelsen sitter ett antal prominenta europeiska politiker och intellektuella. Den har tre ordförande, Carl Bildt, den tidigare danska klimat- och energiministern Lykke Friis och den tidigare tyske miljöministern och ordföranden i förbundsdagens utrikesutskott Norbert Röttgen.

²¹ Burns, s. 369

5.3.2 The International Crisis Group (ICG)

The International Crisis Group (ICG) grundades 1995 som en reaktion på 1990-talets krig och humanitära katastrofer i Somalia, Rwanda och Bosnien. Grundarna var ett antal prominenta politiker och diplomater. Tidiga finansiärer var bland andra Finland (Martti Ahtisaari), Australien (Gareth Evans) och George Soros. Ahtisaari skulle senare på 1990-talet komma att bli styrelseordförande och Gareth Evans chef för ICG. Organisationen ser som sitt uppdrag att ”söka förhindra krig och lansera politiska åtgärder som kan bygga en fredligare värld” och ge förvarning om uppseglande konflikter. ICG är alltså inriktat på att analysera konflikthärdar, eller potentiella konflikthärdar, och ge råd om hur de ska hanteras. Målgrupper är politiska beslutsfattare, regionala organisationer och andra nyckelaktörer. Huvudkontoret ligger i Bryssel. Den rätt omfattande organisationen bygger på närvaro på fältet över hela världen.

Ali Vaez var redan när han ingick i IEI-nätverket anställd i ICG. Idag är han både projektchef för Iran och senior rådgivare till ICGs chef. På ICGs hemsida heter det att Ali Vaez ”ledde ICGs ansträngningar att hjälpa till att överbrygga klyftan mellan Iran och P5+1, vilket resulterade i det banbrytande kärnteknikavtalet 2015”. Chef för ICG är Comfort Ero, som under två årtionden haft olika uppdrag inom organisationen. Hennes ställföreträdare är Richard Atwood. ICGs styrelse är ett stort gremium, som idag består av ett 50-tal politiker, diplomater, forskare och intellektuella. Carl Bildt sitter även i ICGs styrelse.

Ytterligare en aspekt på ICG av intresse för denna utredning är att Robert Malley under 2018-21 var chef för organisationen. Robert Malley har en lång amerikansk karriär som Mellanöstern- och Irananalytiker bakom sig. Han har haft befattningar i en rad demokratiska administrationer med början i Bill Clintons Vita hus på 1990-talet. Robert Malley utsågs 2021 till Bidenadministrationens Iransändebud, men hamnade i blåsväder sedan *State Department* 2023 upphävt hans tidigare säkerhetsprövning. Hans hantering av hemliga handlingar granskas nu i en ännu icke avslutad FBI-undersökning. Robert Malley har haft ett par medlemmar av IEI-nätverket, Ali Vaez och Ariane Tabatabai, som sina medarbetare. Deras koppling till den omstridde Robert Malley ökade den politiska sprängkraften i *Iran Internationals* och *Semafors* kartläggning av IEI-nätverket. Ariane Tabatabai var även engagerad i EIRG.

Det är värt att notera att när Ariane Tabatabai lämnade State Department och Robert Malley, gick hon till en av de från säkerhetssynpunkt känsligaste befattningarna i Pentagon, det amerikanska försvarsministeriet.²² När *Iran International* och *Semafor* publicerade uppgifterna om IEI-nätverket krävde republikaner i kongressen att hon skulle säkerhetsprövas på nytt. Försvarsministeriet konstaterade två veckor senare, att Ariane Tabatabai hade genomgått en grundlig säkerhetsprövning när hon anställdes och att hon hade ministeriets fulla förtroende. En tredje medlem av IEI-nätverket, Dina Esfandiary, skulle under en period i början av 2020-talet också komma att vara knuten till ICG. Även Dina Esfandiary har en koppling till EIRG.

5.3.3 The Center for Applied Research in Partnership with the Orient (CARPO)

Om ECFR och ICG är tunga europeiska tankesmedjor med en närvaro, eller i varje fall ett kontaktnät, i hela Europa, och även i övriga världen, så är CARPO, grundad 2014, en betydligt mer okänd tysk tankesmedja. CARPO uppger sig arbeta i skärningspunkten mellan forskning, rådgivning och utbyte. Adnan Tabatabai, som ingick i IEI-nätverket, var, tillsammans med en tysk Jemenspecialist och en tysk statsvetare, grundare av CARPO. Än idag är det dessa tre forskare och analytiker som leder verksamheten vid CARPO. Den har hittills varit inriktad bland annat på Jemen och relationerna mellan Saudiarabien och Iran.

²² Ariane Tabatabai blev *Chief of Staff of the Assistant Secretary of Defence for Special Operations*.

En tid innan han 2014 varit med och grundat CARPO, hade Adnan Tabatabai träffat några av de övriga blivande medlemmarna i IEI-nätverket. Han hade då rätt nyligen avslutat sina studier vid Londonuniversitetets *School of Oriental and African Studies*. Som forskare och analytiker var Adnan Tabatabai yngre och mer oerfaren än övriga medlemmar av nätverket.

5.3.4 Institute of Political and International studies (IPIS)

Institute of Political and International Studies (IPIS) är inte vad vi i väst normalt definierar som en tankesmedja, även om det är så man i Teheran beskriver institutet. För det första är IPIS en integrerad del av det iranska utrikesministeriet och dess förlängda arm i kontakter med väst. För det andra är institutet infiltrerat av de iranska säkerhetstjänsterna. Det var IPIS som med uppbackning av president Ahmadinejad 2006 arrangerade en konferens om Förintelsen med robust deltagande av förintelseförnekare. 2014 spelade institutet en viktig roll vid tillkomsten av *Iran Experts Initiative* (IEI).

Poängen här är inte att det skulle finnas några politiska likheter mellan förintelsekonferensen och IEI, utan att IPIS är starkt politiskt styrt. Under den Israelfientlige president Ahmadinejad blev det en förintelsekonferens. När regimen behövde och president Rouhani ville ha en överenskommelse om kärnteknikprogrammet, blev det *Iran Experts Initiative* (IEI).

Det var den iranske diplomaten Said Khatibzadeh som efter kontakt med exiliranska forskare, i första hand Ariane Tabatabai och Dina Esfandiary, tog initiativet i fråga om IEI. Den han samverkade med i Teheran var den dåvarande chefen för IPIS, diplomaten Mostafa Zahrani. Syftet med operationen ur iransk synvinkel var att skaffa sig ett antal renommerade och kunniga kontakter, som stödde tanken på ett avtal samt i Väst Europa och Nordamerika kunde torgföra Irans syn på kärnteknikavtalet och hur det skulle se ut.

Det är vår bedömning att det var Khatibzadehs handlingskraft som gjorde att han fick en nyckelroll vid etableringen av IEI. Efter att ha avslutat sin tjänstgöring i Berlin blev han först utrikesministeriets talesman och senare Irans ambassadör i Kroatien. Rätt nyligen har han utnämnts till chef för IPIS.

IPIS förblir, trots sin politiserade verksamhet, en viktig kontaktpunkt för utländska forskare och analytiker. Det grundades 1983, fyra år efter revolutionen, för att leda och understödja forskning i frågor av betydelse för Irans utrikespolitik. Idag är dess verksamhet indelad i tre program: Tankesmedje- och forskningsverksamhet, arkivfrågor och utbildning.

5.4 Track 1 och Track 2 Diplomacy

Språket i modern diplomati är som bekant engelska. Därför talar vi om *Track 1* och *Track 2*. Det rör sig om förhandlingar eller diplomatiska kontakter av två olika slag.²³

Track 1 är benämningen på diplomati av traditionell modell, förhandlingar eller diplomatiska kontakter mellan två eller flera länder, alltså officiella kontakter mellan regeringar. Dessa förhandlingar eller kontakter förekommer på olika nivåer. Ju viktigare angelägenhet parterna förhandlar om, desto högre blir nivån; från stats- och utrikesministrar ner till låg tjänstemannanivå.

I *Track 2*-kontakter är inga regeringsrepresentanter inblandade. Istället är det civilsamhället som rycker in. Det handlar om icke-statliga aktörer, företrädare för tankesmedjor och andra civilsamhällesorganisationer, och även om enskilda personer som akademiker, affärsmän, religiösa ledare, tidigare politiker eller diplomater.

²³ Den analys som följer bygger i första hand på Peter Jones, *Two Track Diplomacy in Theory and Practice*, Stanford University Press, 2015.

Vilket är skälet till att *Track 2*-diplomati blivit en sådan tillväxtbransch? Det handlar nästan alltid om att få två parter, som i sak står långt ifrån varandra, att förstå varandra lite bättre, kanske bygga broar som på sikt kan leda till en regelrätt politisk process, till mellanstatliga förhandlingar. Ibland ligger denna regelrätta politiska process nära i tiden, och i allmänhet finns då deltagare i *Track 2*-processen som har en bakgrund och i vart fall kontakter som kan hjälpa till att få det som är en *Track 2*-övning att växla spår och bli en traditionell *Track 1*-förhandling. Det klassiska exemplet, och ett genombrott även för arbetsmetoden, var Osloavtalen mellan Israel och PLO 1993. Det började med ett icke-officiellt initiativ av en norsk vetenskapsman och slutade med en handskakning mellan premiärminister Rabin och PLO-ledaren Arafat på Vita husets gräsmatta.

Så parterna kan redan när en *Track 2*-övning går igång ha i bakhuvudet att om allt går väl ska de försöka få processen upp på ett traditionellt förhandlingsspår, alltså en spårväxling till *Track 1*. Men ibland har hela *Track 2*-övningen en annan karaktär och är i första hand inriktad på civilsamhället självt. Här rör det sig om ett underifrån-perspektiv, att försöka påverka synen på den andra sidan i en konflikt, så att detta möjligen på lång, eller mycket lång sikt kan leda till politiska förändringar.

En rad hybridvarianter existerar också. Då är statliga aktörer, kanske både officiella och halvofficiella företrädare för parterna i en konflikt, inblandade. En sådan övning kallas i allmänhet *Track 1,5*, spår ett och ett halvt. Skälet till att parterna går så försiktigt tillväga kan vara att de inte officiellt erkänner varandra. Det hela liknar rätt mycket en regelrätt diplomatisk förhandling, men parterna vill inte kännas vid detta, eftersom de inte officiellt erkänner varandra. Här är vi inne på något som gäller de flesta *Track 2*-övningar. Vi har att göra med en ömtålig planta. Den mår inte bra i offentlighetens ljus och omges därför av en viss sekretess.

Varifrån kommer då initiativet till en *Track 2*-övning? Svaret är nog att det kan variera. Ofta handlar det om ett civilsamhällesinitiativ, till exempel från en tankesmedja. Det kan också vara en statlig aktör, en regering, som vill ge en impuls till ett fritt meningsutbyte mellan civilsamhällesföreträdare för parterna i en konflikt eller, om det rör sig om en *Track 1,5*-övning, själv vill träda i kontakt med en part som den inte officiellt erkänner.

En förklaring till att tankesmedjevärlden blivit allt viktigare, är att den har mutat in det här området, *Track 2*-diplomati. Den har gjort *Track 2* och *Track 1,5* till sin affärsidé. ECFR och ICG gör en poäng av att de talar med alla parter och alla berörda i en konflikt, oavsett om de är officiellt erkända och respekterade eller inte. Men ibland använder de begrepp som *Track 2* eller *Track 1,5*, trots att detta egentligen inte är vad det handlar om.

IEI är ett sådant exempel. Här får vi höra, till exempel från ECFR, att det rörde sig om en *Track 2*-ansats, trots att det inte fanns något behov av att få ihop parterna till förhandlingar. De satt ju sedan länge vid förhandlingsbordet, när IEI kom till på våren 2014. Så får man se det, även om flera medlemmar av IEI-nätverket har uppgett att de rapporterade vidare hur de iranska förhandlarna såg på förhandlingarna till både amerikaner och européer. Vi har trots försök inte kunnat få avrapporteringen till amerikaner och européer bekräftad av vare sig *State Department* i Washington eller det brittiska utrikesministeriet.

Kärnteknikförhandlingarna hade fått en flygande start genom de hemliga amerikansk-iranska förhandlingar som Omans regering fått till stånd. Oman hade hjälpt Washington, som inte kunde skicka någon egen diplomat till Teheran - man hade ju inga förbindelser - att hitta en affärsman, som enligt Bill Burns "rörde sig lätt mellan den officiella världen och sina privata affärer och ofta användes som en pålitlig fixare och förhandlare".²⁴ Denne affärsmans av sultanen av Oman uppbackade privatdiplomati gjorde att man fick de hemliga amerikansk-iranska samtalen i Oman på plats. Hela den operationen kan man nog sätta en *Track 1,5*-etikett på.

²⁴ Burns, s. 356

5.5 Utrikesdepartementets roll och funktion

Ett utrikesdepartement har vi haft åtminstone sedan slutet av 1700-talet. Gemensamt för gamla och nya tiders utrikesdepartement är att de hanterar information. Informationshanteringen har blivit besvärligare med åren. Ännu när Sverige på 1980-talet förhandlade med Sovjetunionen om avgränsningen i Östersjön kunde det ta lång tid att komma från ax till limpa. Från tanken att ett brev i denna sak skulle sändas till den sovjetiske regeringschefen i Kreml till dess att tanken föredragits på UD, avstämts med statsrådsberedningen, brevet formulerats, godkänts och undertecknats av statsministern, levererats med kurir till ambassaden i Moskva och överlämnats till det sovjetiska utrikesministeriet för vidarebefordran till mottagaren, kunde det säkert ta någon månad. Efter ytterligare en månad av diplomati i *slow motion* dök kanske ett svar upp i Stockholm. Så går det inte till idag, när det mesta helst skulle ha skett igår. På 1990-talet levererades två dråpslag mot en långsam utrikesförvaltning. Det ena var EU-medlemskapet, och det andra den kommunikationsrevolution som följt med Internets tillkomst.

När ett ärende idag bereds på UD, till exempel ett ställningstagande i en fråga som rör Iran, har det föregåtts av ett enormt inflöde av information. Denna information kommer för det första från alla kontakter som politiker och tjänstemän har med sina kollegor utomlands, framför allt med kollegorna i de nordiska länderna och i EU-länderna. För det andra rapporterar våra utlandsmyndigheter regelbundet om läget i sina länder. I Iranfrågor gäller det förstås ambassaden i Teheran, men också ambassaderna i andra länder i regionen som exempelvis Saudiarabien, Egypten och Israel. Därtill kommer rapporteringen från i storpolitiken särskilt viktiga länder som de fem permanenta medlemmarna i säkerhetsrådet och från vår FN-delegation i New York. För det tredje har departementsledningen löpande kontakter med riksdagens ledamöter, särskilt de som sitter i utrikesutskottet och i EU-nämnden. Om ett ärende om Iran är mycket viktigt, kan det också dryftas i Utrikesnämnden, där sedan 1920-talet det i grundlagen föreskrivna samrådet mellan regering och riksdag i utrikesfrågor ska äga rum. Även SÄPO, försvarets underrättelsetjänst (MUST) och Försvarets Radioanstalt (FRA) förser UD med information när det gäller Iran. Förutom i de stora internationella dagstidningarna behandlas Iranrelaterade frågor löpande i de dominerande utrikespolitiska facktidskrifterna som *Foreign Affairs* och *Foreign Policy*. De stora utrikespolitiska tankesmedjorna, som ECFR och ICG, publicerar löpande mängder av Irananalyser. Ibland kommer Iranmaterial även från UI. Åtminstone i ECFRs fall förekommer det att UD bjuds in till informella Irandiskussioner.

Om det tänkta Iranärendet har stor vikt, ska det kanske avgöras av utrikesministern. Det säger sig självt att bara en bråkdel av det informationsflöde vi här nämnt går direkt till utrikesministern. Det är tjänstemännens uppgift att hålla reda på resten och att föredra ärendet på ett sådant sätt att utrikesministern får det allsidigt och korrekt belyst, innan hon (eller han) fattar sitt beslut.

Det är likaså självklart att det i detta informationsflöde blir näst intill omöjligt för en enskild röst att bli utslagsgivande. Det är som framförts från flera håll riktigt att Rouzbeh Parsi ofta varit synlig i media, särskilt i public service. När vi under utredningen har förhört oss hos UD, har vi dock snarast fått intrycket att Rouzbeh Parsis kontakter med UD varit sporadiska. Någon gång har han haft ett konkret uppdrag av departementet (att bedöma eventuella förändringar i Sverige-bilden i Saudiarabien, Förenade Arabemiraten och Qatar efter koranbränningarna till exempel), men frågan vi ställer oss är snarare om det inte funnits skäl till lite tätare och mer regelbunden kontakt mellan Rouzbeh Parsi och UD. Någon ordnad avrapportering till UD av vad som förevarit vid IEI-nätverkets diskussioner med den iranska förhandlingsdelegationen i kärnteknikförhandlingarna kom aldrig till stånd, och det är oklart om UD vid den tiden kände till nätverkets existens.

Det är naturligt att det ibland inom UD förs en diskussion i samma frågor som avhandlas i den offentliga utrikespolitiska debatten. En sådan intern diskussion är ett hälsotecken och säkerställer att Sverige inte hamnar på en viss linje av slentrian eller obetänksamhet. Även inom UD diskuterade man exempelvis på 1990-talet hur Sverige borde ställa sig till de baltiska staternas önskan om medlemskap

i NATO. Det fanns tjänstemän som av hänsyn till Sveriges relation till Moskva var uttalat kritiska till vårt stöd för balternas rätt att välja sin egen väg i säkerhetspolitiken. Den kritiken framfördes under lång tid och ytterst konsekvent i både tal och skrift till UD:s politiska ledning.²⁵ Detta till trots såg ingen svensk utrikesminister någon anledning att rucka på sin hållning till baltiskt NATO-medlemskap.

Det finns slutligen skäl att lite närmare granska rollfördelningen mellan regering och utrikesdepartement å ena sidan, och riksdag och opinionsbildare å den andra. Riksdagen har en viktig, ibland, som vid NATO-anslutningen, en avgörande roll i utrikespolitiken. Men det är i första hand regeringen som har ansvaret för utrikespolitiken.

Många av dem vi talat med i vår utredning är utrikespolitiska opinionsbildare. De ger i många fall viktiga bidrag till den svenska diskussionen om Iran. En del av dem har goda kontakter med svenska riksdagsmän och politiker. Det gäller inte minst exiliranierna, som dessutom är väl företrädde i alla, eller nästan alla, den svenska riksdagens partier. Riksdagsledamöterna ägnar sig också åt utrikespolitisk opinionsbildning, liksom regeringen. Men på en punkt skiljer sig statsråden från andra opinionsbildare. Regeringen har inte bara att bilda opinion utan har också ansvaret för vilken politik Sverige driver i olika internationella frågor, både till vardags och när mycket kan stå på spel.

Den svenska regeringen kan ha synpunkter på vad som händer i andra länder. Det har den när det gäller Iran, till exempel om dödsstraff och kränkningar av de mänskliga rättigheterna. I Sverige förstår vi det iranska folkets frihetslängtan och vill se ett slut på förtrycket i Iran. Som land kan Sverige emellertid svårligen ha som politik att vända regimen i ett annat land över ända. Det har flera skäl. Ett är att vi inte har makten att göra det, ett annat att folkrätten som regel lägger hinder i vägen. I fallet Iran måste vi dessutom beakta att vi har andra syften med vår Iranpolitik, som vi inte vill överge, som att motverka säkerhetshotande aktiviteter på svensk mark, att få ut de svenskar som försmäktar i Irans fångelser eller att, om det är möjligt, träffa en överenskommelse med Iran om att lägga band på landets kärntekniska ambitioner. Man kan inte framgångsrikt kommunicera eller förhandla med en regim som man säger sig vilja vända över ända. Det var inte en tillfällighet att Obamas första budskap till den iranska ledningen 2009 var att USA inte stod bakom kravet på regimförändring i Iran.

I våra samtal under utredningen har ofta en önskan om att Iran ska få ett annat styre kommit till uttryck. Vi har fått lyssna till berättelser om terror riktad mot den egna familjen eller anhöriga. Vi förstår och respekterar den djupa frihetslängtan som dessa berättelser vittnar om. Vi har antagit att det under ytan hos åtminstone en del av dem vi talat med även legat en förhoppning att en av Israel genomförd och av USA uppbackad militär attack mot det iranska kärnteknikprogrammets infrastruktur skulle kunna få till följd att stödet för den Islamiska republiken vacklar och regimen välts över ända.

Det enda sentida exemplet på ett allvarligt försök att utifrån ersätta en regim med en annan genom militär intervention är Irak. Exemplet manar inte till efterföljd utan är snarare ett skolexempel på ett utrikespolitiskt misslyckande. Både till vänster och till höger i amerikansk politik har motståndet mot det som ibland kallas de ändlösa krigen och mot amerikansk militär intervention växt. Det är bland annat sådana stämningar som fört president Trump till makten.

6. Utrikespolitiska Samfundet och Utrikespolitiska institutet²⁶

Utrikespolitiska Samfundet är en ideell förening som har till ändamål att driva Utrikespolitiska institutet och att i övrigt främja intresset för internationella frågor, vidga kunskapen därom samt stödja forskning rörande internationell politik, främmande länders förhållanden och internationella

²⁵ Staffan Carlsson: *Från neutralitetsoption till NATO-option? Svensk säkerhetspolitik 1994-98*. Kungl. Krigsvetenskapsakademiens Handlingar och Tidskrift, nr 3/2018

²⁶ Avsnittet bygger på allmänt tillgänglig information om Utrikespolitiska Samfundet och Utrikespolitiska institutet.

organisationer. Samfundet har att inom denna ram bestämma verksamhetens allmänna mål och inriktning.

UI är ett oberoende institut för forskning, analys och folkbildning om utrikespolitiska frågor.²⁷ Huvudman är Utrikespolitiska samfundet. UIs uppdrag är att främja intresset för, fördjupa kunskapen om och vara en mötesplats kring utrikes- och säkerhetspolitiska frågor. Institutet har lång erfarenhet av att bevaka och analysera omvärlden och anlitas för att ge en nyanserad och initierad bild av utvecklingen i en komplicerad värld.

UIs verksamhet ska bedrivas i enlighet med Utrikespolitiska Samfundets statuter. Samfundet utser UIs styrelse vid årsmötet. Det är UIs styrelse som har det yttersta ansvaret för UIs verksamhet. Styrelsen arbetar utifrån en fastställd arbetsordning. En av styrelsen utsedd direktör ansvarar för att leda, utveckla och planera institutets verksamhet, organisation och förvaltning enligt de riktlinjer och anvisningar som styrelsen meddelar. Styrelsen har beslutat om en instruktion för direktören.

UIs forskning baseras på självständig vetenskaplig analys. I forskningsuppdraget ingår förutom forskning, även policyorienterad analys och deltagande i internationella nätverk. Informationsverksamheten omfattar seminarier, publikationer, poddar, databaser samt expertmedverkan i media. Uttalanden, artiklar, rapporter eller policydokument producerade av UIs forskare och experter är deras egna. UIs journalistiska produkter samt landdatabasen Landguiden produceras av en fristående redaktion med ansvarig utgivare. UI tar som oberoende organisation inte ställning i sakfrågor

UI har fyra program

- Europaprogrammet om europeisk integration och säkerhet, samt Europas internationella och transatlantiska relationer;
- Mellanöstern- och Nordafrikaprogrammet (MENA) om geopolitiska dragkamper och social transformation i regionen;
- Asienprogrammet om maktrelationer i Asien, Asiens globala påverkan samt normer och demokrati i Asien; samt
- Programmet för global politik och säkerhet om fred och säkerhet, genus och rättigheter, samt global styrning med inriktning mot klimat och energi.

Härutöver finns efter regeringsbeslut 2020 på UI två nationella kunskapscentrum.

- Centrum för Östeuropastudier (SCEEUS) som omfattar Ryssland samt de sex länder som ingår i EUs östliga partnerskap: Armenien, Azerbajdzjan, Belarus, Georgien, Moldavien och Ukraina.
- Nationellt kunskapscentrum om Kina (NKK)

UI har en bred ansats, men fokuserar på frågor av särskild betydelse för Sverige. I forskningsuppdraget ingår att bistå UD med analysstöd och policyförslag, samt medverka i internationella nätverk som rör aktuella policyfrågor. En fristående redaktion producerar UIs publikationer. UI verkar folkbildande genom att sprida information om internationella förhållanden och bedriva vetenskaplig forskning rörande internationell politik.²⁸

Största delen av UIs finansiering kommer från Utrikesdepartementet (UD). Basanslaget och anslagen till kunskapscentra om Östeuropa respektive Kina är långsiktiga åtaganden. Basanslaget ska stödja hela UIs verksamhet inklusive programverksamheten, det folkbildande arbetet, forskning och administration. På UD ansvarar FN-enheten för den övergripande relationen med UI. UI håller FN-enheten löpande informerad om pågående och möjliga nya samarbeten med UD:s enheter och det

²⁷ <https://www.ui.se/om-ui/>

²⁸ Samförståndsavtal (MoU) för samarbetet mellan UI och UD för tiden 1 januari 2025 – 30 juni 2027.

övriga Regeringskansliet. Medel till Uls finansiering kommer även från forskningsfinansiärer som exempelvis Vetenskapsrådet och Riksbankens Jubileumsfond, uppdrag från andra organisationer, exempelvis Sida och MSB, från försäljning av prenumerationer på Landguiden och medlemskap samt från entréintäkter från en stor seminarieverksamhet.

I relationen till UD har UI åtagit sig "att bedriva oberoende forskning och analys som vilar på vetenskaplig grund. Forskarna arbetar under full akademisk frihet och svarar självständigt för sina analyser, slutsatser och förslag. UD har ett intresse av att Uls verksamhet i program och centrum ska vara långsiktig, och samtidigt relevant för departementets egen löpande policyutveckling. Uls medarbetare förväntas upprätthålla dialog med berörda intressenter på UD."²⁹

7. Närmare om Rouzbeh Parsi

På Uls hemsida³⁰ lämnas följande uppgifter om Rouzbeh Parsi.

"Rouzbeh Parsi är sedan oktober 2018 programchef vid Mellanöstern- och Nordafrikaprogrammet. Han disputerade 2009 i historia vid Lunds universitet på en avhandling om modernitet, nationalism och genus i Iran mellan de två världskrigen ur ett begreppshistoriskt perspektiv. Analysen fokuserade på hur intellektuella skrev fram den moderna iranska nationen och bland annat vilken roll de föreställde sig att kvinnor och minoriteter skulle ha i den. I Lund var han med i arbetet att starta ett av Sveriges första interdisciplinära utbildningsprogram om mänskliga rättigheter 2003. Här möts etik, juridik, statsvetenskap och historia för att förstå hur mänskliga rättigheter utvecklats som språk och politiskt-juridiskt ramverk. Här arbetade Rouzbeh Parsi med globala historiska perspektiv på det internationella systemets framväxt.

Åren 2009-2013 arbetade han för EUs utrikespolitiska tankesmedja *Institute for Security Studies* i Paris där han fokuserade på policyfrågor som rörde Mellanöstern generellt och Iran och Gulfstaterna specifikt. Viktiga frågor här var bland annat Irans kärnteknikprogram, relationen till övriga Gulfstater, och utvecklingen i Irak. Rouzbeh Parsi återvände 2013 till Lunds universitet där han var lektor vid Historiska institutionen, avdelningen för mänskliga rättigheter fram till 2019. Några av de teman som Rouzbeh Parsi forskat om och arbetar med är statsbildning och militära interventioner i Mellanöstern, kärnteknik, sanktioner, medling och *Track II* projekt."

Rouzbeh Parsi knöts till UI först som associerad forskare enligt avtal daterat den 14 juni 2016. Avtalet följde den UI-avtalsmall som då användes. Av avtalet framgår bland annat att ingen ersättning utgår till Rouzbeh Parsi som associerad forskare. Vidare framgår att beslutet att knyta Rouzbeh Parsi till institutet som associerad medarbetare byggde på att "Rouzbeh Parsi är en ledande forskare i Sverige när det gäller Iran och säkerhetsläget kring Persiska viken. Han känner Uls verksamhet väl efter rader av samarbeten sedan flera år tillbaka, såväl på seminarier i Sverigesalen, som i Almedalen och i seminarier arrangerade av andra, där UI-medarbetare har varit medpanelister. - När det inte krockar med hans undervisning i Lund är han gärna närvarande på UI. Detta ger en möjlighet till fördjupade interna diskussioner i MENA-gruppen och bärddar för god planering av seminarieverksamhet i brännheta, aktuella frågor som gäller Iran & Gulfen."

Efter att ha varit associerad forskare under en tid, anställdes sedan Rouzbeh Parsi, efter en omfattande rekryteringsprocess med ett betydande antal sökande, enligt anställningsavtal daterat den 27 augusti 2018, från den 1 oktober 2018 som programchef för MENA- programmet vid UI. Av anställningsavtalet, som utformades på sedvanlig UI-avtalsmall med koppling till kollektivavtal, framgår att anställningen inleds med en provanställningsperiod för att sedan övergå till en tillsvidareanställning. Vidare framgår av avtalet att Rouzbeh Parsis anställning avser deltid på 50 procent. Av det CV som fogats till

²⁹ a.a.

³⁰ <https://www.ui.se/>

anställningsavtalet framgår bland annat Rouzbeh Parsis engagemang i föreningen EIRG, som närmare berörs nedan i nästa avsnitt. Det engagemanget har under anställningen inte varit okänt bland Rouzbeh Parsis medarbetare inom UI.

Rouzbeh Parsi har sedan han anställdes som programchef vid UI inte redovisat några mer omfattande forskningsresultat. Han har publicerat policyrapporter och analyser, talat vid seminarier och ofta förekommit i media. Rouzbeh Parsi var på begäran av åklagaren sakkunnigt vittne i målet mot Hamid Noury om folkrättsbrott och mord.³¹ Hans akademiska bakgrund anges i domen vara historiker och lektor vid Lunds universitet utan koppling till UI.

Det framgår av anställningsavtalet att i de huvudsakliga arbetsuppgifterna som programchef på 50 procent ingår att på uppdrag av UIs direktör:

- Leda och utveckla ett av institutets program inom ramen för Utrikespolitiska institutets uppdrag och övergripande strategi;
- Personal-och budgetansvar för programmet;
- Planera och samordna inom befintliga områden som forskningsprojekt och analysuppdrag, samt mobilisera nya resurser inom ramen för institutets- och programmets övergripande strategi;
- Författa och aktivt bidra till programspecifika forskningsansökningar, planering av publika evenemang och samordning av andra utåtriktade aktiviteter inom ramen för programmet;
- Vara handledare och arbetsledare för programanknutna forskare, analytiker och assistenter.
- Ingå i institutets ledningsgrupp, som samordnar och beslutar om institutets övergripande inriktning, verksamhet, organisation och ekonomi;
- I olika sammanhang representera UI och specifikt programmet, till exempel i kontakter med svenska och utländska myndigheter, organisationer och företag; samt
- Övriga förekommande arbetsuppgifter på uppdrag av UIs direktör.

8. The European Iran Research Group (EIRG) och The European Middle East Research Group (EMERG)

Den ideella föreningen *European Iran Research Group* (EIRG) tillkom 2013. Som nedan vidare berörs, bytte föreningen 2018 namn till *European Middle East Research Group* (EMERG). I årsredovisningen för 2015 angavs att EIRG grundats av (i översättning) "Europas ledande nätverk för Iranforskare." Rouzbeh Parsi var drivande vid bildandet av EIRG och i föreningens verksamhet. Verksamheten beskrevs (i översättning) på följande sätt.

"Vi är en partipolitiskt obunden ideell förening registrerad i Sverige.

Vision: En stark relation mellan europeiska länder och Iran som främjar dialog, ömsesidig respekt och hållbar utveckling.

Mission: Genom forskning, utbildningsprogram, utbyten och facilitering syftar EIRG till att främja ökad förståelse och interaktion mellan Iran och europeiska länder. Vi strävar efter att stödja hållbar utveckling och samarbete genom nära samarbete mellan intressenter inom olika sektorer."

Styrelsen för EIRG utgjordes 2015 av Dina Esfandiary, ordförande, Ali Ghezelbash, medordförande, Lars-Erik Olofsson, kassör, Ellie Geranmayeh, sekreterare samt ledamöterna Paola Rivetti och Rouzbeh Parsi med suppleanterna Ariane Tabatabai och Jaleh Taheri. De presenterades även på EIRGs dåvarande hemsida.³² Som närmare beskrivs nedan, ingick flera av dessa personer även i *Iran Experts Initiative* (IEI). Styrelsen för EIRG har förändrats över åren. 2023 var Rouzbeh Parsi själv ordförande. Styrelsen bestod då därutöver av Dina Esfandiary, Eldar Mamedov och Bijan Khajepour. Såvitt framkommit är detta alltså fallet. Antalet medlemmar har minskat över åren och uppgick 2023 till fyra.

³¹ Svea hovrätt, B 9704-22, 2023-12-19

³² <http://eirg.org/who-we-are/>

Utredningen har tagit del av EIRGs och (efter namnbytet 2018) EMERGs årsredovisningar för åren 2015-23.³³ Rouzbeh Parsi har uppgett att dessa inte spreds i en vidare krets. I årsredovisningarna beskrivs den verksamhet som EIRG/EMERG och dess medlemmar bedrivit genom föreningen under de aktuella åren. Det framgår att ett antal aktiviteter pågick fram till covid, för att sedan avta. För närvarande bedrivs i princip ingen verksamhet i EMERG. För varje år anges i årsredovisningarna de huvudsakliga parter som föreningen haft avtal med under året. Fördelat över åren nämns därvid Centrum för Mellanösternstudier, Lunds universitet, Heinrich Böll-stiftelsen, Utrikesdepartementet, *European Council on Foreign Relations*, *Sharmin and Bijan Mossavar-Rahmani Center for Iran and Persian Gulf Studies*, *Princeton University*, *Rockefeller Brothers Fund*, Svenska institutet, *Business Sweden*, Riksbankens Jubileumsfond, schweiziska utrikesministeriet, *Swedish Foundation for Humanities and Social Science*, Magnus Bergwalls stiftelse, svenska regeringen samt brittiska regeringen som partners. Av årsredovisningarna framgår även föreningens intäkter för vart och ett av åren liksom den finansiering som erhållits. Intäkterna är förhållandevis begränsade och avtar över åren.

En mer utförlig sammanfattning av den information som kan utläsas av de aktuella årsredovisningarna återfinns i Bilaga 1. Den ger sammantaget en bra bild av de aktiviteter som pågått.

9. Den framförda kritiken mot Rouzbeh Parsi

Kritiken mot Rouzbeh Parsi är bred; inte minst inom den iransk-svenska diasporan. Även svenska politiker har offentligt kritiserat honom i media. Vi kan konstatera att Rouzbeh Parsi har utsatts för en form av cancelkultur som många av hans kritiker samtidigt tar avstånd från. Kritik mot Rouzbeh Parsi framförs av exilgrupper som sinsemellan har olika politiska utgångspunkter samt olika synpunkter på och åsikter om vad som är bästa sättet att förhålla sig till Iran, hur Irans framtida konstitution ska utformas liksom den bästa vägen dit. Den kritik som i Sverige riktats mot Rouzbeh Parsi, som även till del innefattar kritik mot UI, är dock i mångt och mycket gemensam. Den kan i huvudsak sammanfattas enligt följande.

Rouzbeh Parsi är anställd vid UI som ska vara en oberoende plattform för forskning finansierad med skattemedel och med nära förbindelser till UD. Han uppträder i en till synes oberoende expertroll. Rouzbeh Parsis rapporter speglar dock inte verkligheten. De åsikter som Rouzbeh Parsi, utan evidens och angivande av källor, förmedlar i media och publikt, är inte objektiva utan överensstämmer i allt väsentligt med de åsikter som regimen har. Som exempel har kritikerna nämnt att Rouzbeh Parsi uttalat att det uppror som följde efter Mahsa Aminis död inte var början på en revolution, att det hade varit bättre om Iran haft kärnvapen samt att sanktioner som sådana är skadliga och inte ett bra verktyg för att åstadkomma förändring. Rouzbeh Parsi uttrycker att han tror på förändring inifrån, inte på revolution och att "bomba bort" regimen i Iran. Rouzbeh Parsi beskylls för att tona ned regimens brott - terrorväldet, riggade val, dödspatruller, moralpolis, avrättningarna, massgravarna, de spårlost försvunna, apartheidsystemet för kvinnor - och rikta kritiken mot Israel och väst. Kritikerna menar att han även ger en negativ bild av oppositionen i Iran - att folket inte vill göra revolution, att regimen har många anhängare och att oppositionen ägnar sig åt plakatpolitik. Rouzbeh Parsi har, menar de, publicerat artiklar som speglar Teherans syn på kärnkraft, konflikterna i regionen och oppositionen. IEI-nätverket har agerat som iranska talesmän, trots att de företräder institutioner i väst. De pekar på att Rouzbeh Parsi som forskare försvarar en antagonistisk stat som i förhållande till Sverige betraktas som säkerhetshotande och är llerad med gängkriminella. Vidare finns det de som menar att Rouzbeh Parsis utlåtande i Noury-rättegången inte uppfyller de höga krav på opartiskhet och vetenskaplighet man måste kunna ställa när UI yttrar sig till Åklagarmyndigheten och en domstol.

När det för omvärlden då okända nätverket IEI avslöjades, blev det en bekräftelse på den uppfattning som redan tidigare hade funnits bland Rouzbeh Parsis kritiker; att han var en lobbyist lojal med regimen. Många kritiker menar att det inte finns någon anledning att ha kontakter med regimen

³³ De första årsredovisningarna från tiden från föreningens bildande fram till 2015 har inte gått att finna.

överhuvudtaget och att han, liksom de andra i IEI-nätverket, inte skulle kunnat ha tillgång till så högt uppsatta företrädare för regimen om de hade varit kritiska. Det är dock sällsynt att Rouzbeh Parsis kritiker menar att han skulle vara en "köpt" agent eller företrädare för den iranska regimen. Det är säkert så, framhåller flera, att Rouzbeh Parsi faktiskt har de åsikter han förfäktar och att det råder åsiktsfrihet i Sverige. Ett stort problem är dock, menar de, att det endast är Rouzbeh Parsi som ensidigt uttalar sig och syns i media i dessa frågor.

I kritiken mot Rouzbeh Parsi kopplas han inte sällan ihop med sin bror Trita Parsi, som 2002 grundade *National Iranian American Council* (NIAC). Kärnteknikavtalet 2015 ansågs vara en framgång för den Iranlobby som hade växt fram i USA redan innan avtalsförhandlingarna, däribland NIAC. NIAC har sedan det bildades anklagats för att vara ett språkrör för den iranska regimen. Genom en förtalsprocess i USA, initierad av NIAC och Trita Parsi,³⁴ framkom bevisning, som av domaren ansågs styrka att NIAC var en regimvänlig lobbyorganisation. NIAC har tillbakavisat anklagelserna och framfört att NIAC aldrig varit och aldrig kommer att vara en lobbyorganisation för någon regering, inklusive den Islamiska republiken, och att NIAC försöker ge korrektast möjliga bild av verkligheten på plats samtidigt som man tar hänsyn till historia, kultur och politik.³⁵

Trita Parsi lämnade NIAC 2019. Han var då medgrundare till och är numera verksam i *The Quincy Institute for Responsible Statecraft* (Quincy Institute), som uppger sig vara (i översättning) "en partipolitiskt obunden handlingsinriktad tankesmedja och ett kommunikationsprojekt som har inrättats för att utmana de amerikanska utrikespolitiska beslutsfattarnas decennielånga besatthet av global militär dominans och krig."³⁶

Åtminstone inledningsvis och fram till dess att Rysslands krig mot Ukraina komplicerade situationen, hade Quincy Institute stöd såväl från den amerikanska höger som ville sätta stopp för de amerikanska militära interventionerna i olika konflikthärdar, som från den pacifistiska och antiimperialistiska delen av amerikansk vänster. Trita Parsi och Quincy Institute har också en öppet kritisk syn på breda ekonomiska sanktioner. Att Rouzbeh Parsi har medverkat och publicerat artiklar tillsammans med Trita Parsi och NIAC menar kritikerna stärker deras uppfattning om Rouzbeh Parsi och de åsikter han ger uttryck för.

10. Uppgifterna i Iran Internationals och Semafor's publiceringar

I nätartikeln publicerad av *Iran International* i september 2023,³⁷ presenterades vad som då angavs vara en ny inblick i den interna verksamheten vid Irans utrikesministerium, särskilt under kärnteknikförhandlingarna 2014-15 med säkerhetsrådets permanenta medlemmar, EU och Tyskland. *Iran International* ansåg sig också avslöja omfattningen av Teherans kampanj för att skaffa sig inflytande i USA och andra länder i väst.

Artikeln redogör för en undersökning av tusentals e-postmeddelanden mellan iranska diplomater och analytiker som *Iran International* erhållit (och sedan delat med *Semafor*). De uppges visa att särskilt tre Iranexperter som hade arbetat nära Robert Malley, Biden-administrationens särskilda sändebud i Iran, var medlemmar i ett inflytandenätverk som bildades och styrdes av Teheran. Syftet med det till kärnteknikförhandlingarna kopplade nätverket, kallat *Iran Experts Initiative* (IEI), var att förmedla Irans syn på förhandlingarna och öka Irans internationella inflytande.

³⁴ U.S. Court of Appeals for the D.C. Circuit, *Parsi v. Daiouleslam*, Case No. 12-7111

³⁵ <https://www.niacouncil.org/about-niac/faq/>

³⁶ <https://quincyinst.org/about/our-principles>

³⁷ https://content.iranintl.com/en/investigates/inside-tehran-software/index.html?_gl=1*vfpdk*_ga*NTgxOTA2OTgzLjE2OTYxODQzMTg

Artikeln gör gällande att bildandet av IEI först föreslogs 2014 av en Berlinbaserad iransk diplomat, Said Khatibzadeh, medlem av den interna tankesmedjan vid Irans utrikesministerium, *the Institute for Political and International Studies* (IPIS). Hans argument gentemot sina överordnade var att Iran skulle kunna främja sin syn på de internationella frågorna genom att bilda ett nätverk av exiliranska analytiker i "amerikanska och europeiska tankesmedjor" och erbjuda dem "politiskt stöd". Enligt artikeln etablerade vissa av de exiliranska analytikerna hemliga kontakter med iranska tjänstemän och förespråkade i den offentliga debatten kring förhandlingarna den Islamiska republikens ståndpunkter.

IEI utvidgade sedan enligt artikeln sina kontakter till europeiska tankesmedjor och etablerade enligt e-postmeddelandena band med några av deras Irananalytiker, däribland Ellie Geranmayeh, verksam vid *European Council on Foreign Relations* (ECFR), Adnan Tabatabai, sedermera medgrundare och vd för *Center for Applied Research in Partnership with the Orient* (CARPO) och Rouzbeh Parsi. Rouzbeh Parsi kommenterar i artikeln de framförda uppgifterna med (i översättning) att "[d]et är helt normalt för analytiker och akademiker att etablera kontakt med tjänstemän och experter från olika sidor i en förhandling/konflikt för att berika sin egen analys." Motsvarande kommentarer lämnades i artikeln av andra där namngivna personer. ECFR och *International Crisis Group* (ICG) bekräftade i separata kommentarer IEI-nätverkets existens, men ifrågasatte dess koppling till Teheran. ICG, som i artikeln svarade på uppdrag av två av deltagarna, Ali Vaez och Dina Esfandiary, betonade att IEI var en "informell plattform" för forskare från olika organisationer för att träffa IPIS och iranska tjänstemän samt att IEI fick finansiellt stöd av (icke namngivna) europeiska institutioner och en europeisk regering.

Enligt *Iran International*-artikeln förekom det att artiklar spökskrevs av IEI-nätverket och att artiklar om lösningen på kärnvapenkonflikten mellan Iran och väst av en av ICGs seniora Irananalytiker, som var med i IEI-nätverket, skickades till IPIS-chefen Mostafa Zahrani³⁸, som drev kampanjer mot USAs utrikespolitik och dess sanktionsprogram, för att granskas före publicering. I artikeln finns konkreta uppgifter om aktiviteter av det här slaget, som kopplas till olika medlemmar av nätverket, dock inte till Rouzbeh Parsi. ICG tillbakavisade i sin kommentar till uppgifterna i artikeln att det rört sig om förhandsgranskning eller spökskrivande.

Enligt *Iran International*-artikeln accelererade IEIs verksamhet i takt med att kärnteknikförhandlingarna intensifierades. I april 2015 nådde Iran och P5+1 ett preliminärt ramavtal för kärnteknikavtalet i Lausanne, Schweiz. Avtalet var dock ännu inte slutförhandlat, och båda parter behövde fortfarande argumentera för sin syn på de slutliga villkoren. I artikeln hävdas att IEI-nätverket använde alla sina resurser för att stödja Irans ståndpunkt och krav samt att Said Khatibzadeh sedan mejlade en lista över artiklar och intervjuer som medlemmar av IEI hade publicerat under veckan efter Lausanneavtalet. Khatibzadeh, som sedan utsågs till ministeriets talesman 2020, kallade IEI för "ett av IPIS grundläggande initiativ". Han var, när artikeln publicerades, Irans ambassadör i Kroatien.

Semafor publicerade samtidigt som *Iran International* en mer kortfattad artikel med motsvarande uppgifter som de i *Iran Internationals* artikel, baserad på samma underlag. Ursprunget till rapporteringen i svenska TV4³⁹ i början av 2025 är också samma underlag, som även TV4 givits tillgång till.

11. Rouzbeh Parsis inställning och närmare kommentarer till de uppgifter som lämnas i Iran Internationals artikel och kritiken mot honom

Rouzbeh Parsis inställning och kommentarer till de uppgifter som lämnas i *Iran Internationals* artikel och kritiken mot honom kan sammanfattas enligt följande.

³⁸ Chef för IPIS i Teheran och tidigare generaldirektör för strategiska frågor vid utrikesministeriet och rådgivare till Irans tidigare utrikesminister Javad Zarif

³⁹ <https://www.tv4.se/artikel/4f72OQx4G6N0Mk0NTxiX8Y/iranexperten-rouzbeh-parsi-kopplas-till-paverkansnaetverk>

De faktauppgifter som lämnas i *Iran Internationals* och *Semafors* artiklar i september 2023 menar Rouzbeh Parsi endast i delar är korrekta. Det är inte korrekt att dessa möten ägdes och orkestrerades av Tehran och att de därmed ingick i en påverkansoperation. Samtidigt understryker han att det rör sig om grova och falska anklagelser när man påstår att han skulle vara lojal med regimen och sprida dess propaganda. Rouzbeh Parsi menar att det är helt normalt för analytiker och akademiker att ha kontakter med tjänstemän och experter från olika sidor i en förhandling eller konflikt för att berika den egna analysen. Sådana samtal pågår hela tiden. Det var mot denna bakgrund han deltog i IEI-nätverket. De insinuationer som finns i artiklarna om att mötena skulle innebära ett beroendeförhållande saknar grund. Han kände inte till att det förekom avstämningar och diskussioner om spökskrivande mellan andra deltagare i nätverket och representanter för regimen i Iran av det slag som beskrivs i Iran Internationals artikel. Han är inte säker på att alla de mejl som hänvisas till i artiklarna är äkta. Om så skulle vara fallet och sådana avstämningar och diskussioner förekommit, anser han att sådant handlande är olämpligt. Att däremot stämma av att citat och resonemang uppfattats rätt inför en publicering är inte särskilt ovanligt eller uppseendeväckande.

Rouzbeh Parsi framhåller att hans uppdrag vid UI inte går ut på att vara kritisk mot en regim, oavsett vilken, av politiska skäl, utan att framföra en sakligt grundad analys av utrikespolitiska frågor. Den kan förvisso vara, och är ofta, kritisk, menar han. Hans tolkning av regimen i Iran överensstämmer i övervägande drag med den tolkning de flesta trovärdiga experter gör, påpekar han. Att detta ifrågasätts av politiska skäl i Sverige är inte något han ska behöva eller kunna förväntas ta hänsyn till i sitt analytiska arbete. I sitt arbete tar han in information, gör sin analys och tar sedan en välgrundad position. Den står han för och ändrar inte bara därför att omgivningen inte gillar den.

EIRG hade egentligen ingen koppling till IEI utöver att det delvis var samma grupp. EIRG kom till dessförinnan, därför att det behövdes en plattform för olika projekt som han och andra Irananalytiker avsåg att arbeta med. IEI var endast ett av EIRGs projekt. Som framgår i årsredovisningarna fanns det även andra projekt. EIRG har haft sin hemsida uppe hela tiden, men nu har den av tekniska skäl legat nere en tid. EIRGs årsredovisningar skrevs mest för medlemmarnas skull och spreds inte i någon omfattning. Kontakterna med företrädare för den iranska regimen avtog när kärnteknikavtalet hade ingåtts. Han var och är väl införstådd med de säkerhetsrisker som finns vid kontakter med en regim som Iran. Under IEI-projektet ägde möten rum på olika håll i Europa. Senaste gången Rouzbeh Parsi var i Iran var 2014. EIRG bytte sedermera namn till EMERG eftersom fokuset breddades till MENA-regionen. EMERG har inte haft några aktiva projekt eller någon finansiering under de senaste åren. Föreningen har nu ett mindre antal medlemmar och är på sparlåga. Medlemmarna har andra engagemang.

EMERG ansökte om projektfinsiering från FCO efter det att kärnteknikavtalet hade ingåtts⁴⁰. Projektet fick då benämningen "*Structured Iran Dialogue*".

Några särskilda diskussioner om EIRG eller IEI eller de kontakter som då hade förevarit med representanter för den iranska regimen förekom inte med Lunds universitet eller när han anställdes vid UI. Medarbetarna vid UI uppmantras att vara synliga i media. Det ingår i arbetet. Rouzbeh Parsi är medveten om vad som följer av UIs olika policys och föreskrifter. Det finns dock inte utrymme i korta intervjuer eller artiklar för att redogöra för hela bilden. Det blir med nödvändighet korta analyser och uttalanden. Sedan flera år ligger tyngdpunkten i hans verksamhet inte i forskning utan i att skriva analyser och policypapper, föreläsa och undervisa samt att svara på frågor som expert. En del av detta

⁴⁰ På uppdrag av *European Parliament's Committee on Foreign Affairs* publicerade Rouzbeh Parsi och Dina Esfandiary, European Iran Research Group, 23 juni 2016 en rapport "*An EU Strategy for relations with Iran after the nuclear deal*" som utmynnade i en policyrekommendation: *Strategic and Structured dialogue*.
<https://portal.research.lu.se/sv/publications/an-eu-strategy-for-relations-with-iran-after-the-nuclear-deal>

gör han utanför UI och på Lunds universitet. Rouzbeh Parsi anser inte att han ägnar sig åt opinionsbildning.

TREDJE DELEN - TILLÄMPLIGA REGLER

I detta avsnitt beskrivs UIs egna riktlinjer av betydelse för de uppställda frågorna samt andra tillämpliga regelsystem av intresse.

12. UIs regelsystem för medarbetare av intresse för utredningen

UI har två typer av medarbetare; anställda och associerade medarbetare. De associerade medarbetarna är främst forskare och analytiker med annan (eller ingen) arbetsgivare. När begreppet infördes var avsikten att med associering kunna dra in en bredare krets i UIs verksamhet.

UIs relation till både anställda och associerade medarbetare regleras av avtal. Rutinerna har förbättrats sedan Rouzbeh Parsi knöts till UI, först 2016 som associerad forskare och sedan 2018 som anställd programchef. Av den dokumenterade nu gällande rutinen för anställningar, *Rekryteringsprocess*, framgår att rekryteringar ska göras professionellt, korrekt och likvärdigt för alla sökande. Det övergripande ansvaret för att se till att de fastställda rutinerna följs i varje rekrytering delas mellan den rekryterande chefen och HR-ansvarig, som också ska hålla varandra informerade om händelseutvecklingen. Rekryteringsprocessen innehåller 31 steg från det att initiativ till en rekrytering för en ny tjänst eller en ersättare tas av en rekryterande chef, som kan vara en centrum-, program- eller avdelningschef, till anställningsavtal och återkoppling till andra sökande samt praktiska frågor vid anställningens början. Till processdokumentet har fogats Rekryteringsmemo, Arbetsbeskrivning – mall, Rekryteringsprocess – Checklista samordnare, Rekryteringsprocess – fackliga representanters roll, Annonsmall, Intervjumall, Referensmall och Mejlmall.

Det följer av allmänt tillämpliga regler att UI som arbetsgivare med stöd av anställnings- och kollektivavtal har en principiell rätt att leda och fördela arbetet samt ge anvisningar och order till sina anställda. Arbetstagare vid UI är å sin sida skyldiga att underkasta sig arbetsgivarens anvisningar och order. UIs arbetsledningsrätt är inte obegränsad. Den får inte utövas godtyckligt, under grovt kränkande former, på ett otillbörligt sätt eller i strid mot lag och goda seder.⁴¹ UI har med stöd av sin arbetsledningsrätt utfärdat ett antal riktlinjer och policys.

Av UIs nu gällande avtalsvillkor för association framgår att en associerad medarbetare inte äger rätt att publikt uttala sig i institutets namn utan att ha inhämtat sin kontaktpersons godkännande. En associerad medarbetare har inte heller rätt att distribuera e-post med privata åsikter från institutets domän.

UIs anställda och associerade medarbetare omfattas av ett antal policys av sedvanlig natur och omfattning som t.ex. Likabehandlingspolicy, Lönepolicy, Policy - förmåner för anställda, Representationspolicy, Resepolicy, Riktlinje för hantering av diskriminering, trakasserier, sexuella trakasserier och kränkande särbehandling, Rutin för utredning av diskriminering, trakasserier, sexuella trakasserier och kränkande särbehandling, Antikorruptionspolicy, Visselblåsarpolicy samt Utrikespolitiska institutets Personalhandbok. Anställda medarbetare omfattas av kollektivavtal Tjänstemän inom civilsamhället.

UIs naturliga utgångspunkt för deltidsanställda är att de även har en verksamhet utanför UI. Den verksamheten har UI ingen uppföljning av eller insyn i. För mer omfattande bisysslor av konkurrerande

⁴¹ Se vidare Mats Glavå, Mikael Hansson, Arbetsrätt, Version 5, JUNO 2023.

art finns dock regler i gällande kollektivavtal.⁴² Utöver detta har UI inga synpunkter på att de medarbetare som inte är anställda på heltid även är verksamma på annat håll.

Såvitt gäller Rouzbeh Parsi finns utöver vad som gäller i övrigt, ett särskilt avtal mellan UI och Lunds universitet som även godkänts av Rouzbeh Parsi. Avtalet har tillkommit på initiativ av universitetet och klargör att Rouzbeh Parsi är deltidsanställd där på 20 procent som adjungerad lektor i mänskliga rättigheter. UI har upplysts om att med verkan från 2025 omfattar anställningen enligt anställningsavtal 30 procent. Avtalet reglerar bland annat ett åtagande för universitetet att utbetala lön och regler om publicering av forskningsresultat. Universitetet har upplyst att till följd av att Rouzbeh Parsis anställning vid universitetet endast omfattar en mindre del, är inga regler om bisysslor tillämpliga.

Av Uls *Policy on ethical due diligence, on financial sponsorship and cooperation* (Etikpolicyn) framgår bland annat följande (i översättning). I en bakgrund anges bland annat att UI - som en konsekvens av sitt syfte att producera kunskap, tillhandahålla analys och rådgivning samt uppmuntra intresse och medvetenhet om internationell politik - samverkar med ett brett spektrum av aktörer inom den privata och offentliga sektorn. Vidare anges: "För att säkerställa sitt oberoende och sin långsiktiga finansiella hållbarhet har Uls styrelse beslutat att institutet aktivt ska söka bredda och diversifiera sin finansieringsbas. I denna strävan kommer UI att säkerställa att inga av de finansiella bidrag och andra former av stöd som institutet erhåller från någon källa äventyrar Uls oberoende, integritet och goda rykte. Avsikten är att se till att varje samarbete - oavsett om det gäller ekonomiskt stöd eller andra former av bistånd - genomförs på ett sätt som bevarar parternas ömsesidiga oberoende och integritet och som inte kan ifrågasättas på moraliska eller rättsliga grunder."

Av Etikpolicyn framgår att den behandlar såväl finansiellt stöd som andra former av samverkan ("*financial contributions and other forms of partnership*"). Vidare framgår att en bedömning, främst inriktad på syftet med donationen eller stödet, ska göras och säkerställa att mottagandet inte kommer att äventyra Uls oberoende. Den bedömningen ska ta hänsyn till givaren eller partnern i fråga. Det anges att "(p)otentiellt stöd från regeringar, organisationer, stiftelser, företag, icke-statliga organisationer (NGOer) eller individer som, enligt Uls bedömning, verkar på ett sätt som utgör en risk för Uls grundläggande principer och mål, kommer att undvikas."

Av Etikpolicyn följer att öppenhet och proportionalitet ska vara tydligt i alla former av samarbete. I princip ska rättigheterna till alla publicerade verk som skapas av samarbetet tillhöra UI, och hänvisning till finansiella bidragsgivare ska vara synlig. Vidare ska det framgå att parterna samarbetar i all information som rör samarbetet. Det anges att "(a)lla projekt som involverar UI måste baseras på opartisk analys och avstå från att framställa UI som att UI tar ställning i specifika politiska frågor."

Det framgår av Etikpolicyn att en särskild *Due Diligence Committee*, bestående av medlemmarna i Uls Senior Management Team och med Uls direktör som ordförande, ska ta de beslut som följer av policyn samt därvid följa bland annat rekommendationer från Vetenskapsrådet, särskilt dess publikation "God forskningssed".

Av Uls *Kommunikationsrutiner för Uls medarbetare och associerade* (Kommunikationsrutinen) framgår bland annat följande "Uls varumärke bygger på medarbetarnas kompetens och medarbetare och associerade representerar UI i olika sammanhang. På sociala medier förväntas medarbetare och associerade vara sakliga och balanserade i linje med Uls uppdrag. Om en medarbetare eller en associerad medarbetare skulle välja att ta ställning i kontroversiella frågor i privata inlägg, bör vederbörande, enligt kommunikationsrutinen, överväga om det kan påverka Uls anseende och medarbetarens arbetsuppgifter."

⁴² Se 3§ Allmänna förhållningsregler, artikel 3.2 "Konkurrerande verksamhet" i nu gällande kollektivavtal "Tjänstemän inom civilsamhället" TIC, s. 10.

Programchefen/centrumchefen har det största ansvaret för kvalitetssäkringen. De har det redaktionella ansvaret och är ytterst ansvariga för granskningsprocessen och för att bedöma om en publikation når upp till kvalitetströsklarna. Forskningsledaren fungerar som en av granskarna för publikationerna inom UIs forskningsprogram, men kan också konsulteras av centrumcheferna vid behov. Processen från utkast till publicering av UIs rapporter följer förutbestämda steg beskrivna i Kommunikationsrutinen. Rapporter benämnda *Brief*, *Report* och *Commentary* får en mer omfattande intern och/eller extern granskning. Granskningen av *Briefs* och *Reports* utförs av två granskare: forskningsledaren/centrumledaren eller delegerad och en intern eller företrädesvis extern granskare. Granskningen av en *Commentary* utförs av en granskare, en intern eller företrädesvis extern granskare. *Reports* och *Commentary* skrivna av UI-personal vid SCEEUS och NKK kan även granskas vid ett SCEEUS-seminarium i stället för av någon av de interna/externa granskarna. Rapporter benämnda *Quick Comment*, *Private note* och *PM* har en enklare intern granskningsprocess. De granskas endast av centrumchefen och, vid behov, av en intern granskare.

Följande krav gäller (i översättning) enligt *Quality review and editorial process of UI publications* för alla publikationer, oavsett typ.⁴³

- Stringens: Publikationen är utformad med ett tydligt syfte, har en struktur som är lämplig för detta syfte och är noggrant utförd.
- Tillförlitlighet: Publikationen är framtagen av en trovärdig författare, använder informationskällor av hög kvalitet och är utförd med lämpligt oberoende.
- Relevans: Publikationen behandlar en allmän, politisk eller vetenskaplig fråga, vilket framgår av dess kontextualisering, och vänder sig till en tydlig målgrupp.
- Läsbarhet: Publikationen är skriven på ett tydligt och lättillgängligt sätt som gör den begriplig för den avsedda publiken.

Vidare anges att publikationer med vetenskapligt innehåll "bör innehålla en övertygande placering av studien inom befintlig forskning, en tydlig forskningsfråga (eller frågor), systematiskt insamlat material och erkända analysmetoder. De innehåller ofta en relevant teoretisk diskussion. Publikationer av mer praktisk karaktär bör visa att de är relevanta för pågående diskussioner och debatter. De bör genomföras med analytisk klarhet genom att presentera sammanhängande, konsekventa argument, ta upp motargument, använda tydliga definitioner, tillämpa relevanta kriterier för att bedöma rekommendationer och erbjuda konkreta, riktade förslag."⁴⁴

När det gäller sociala medier kan konstateras att UIs nu gällande kommunikationsrutin uppdaterats från en tidigare kommunikationspolicy som gällde fram till 2024. I denna tidigare kommunikationspolicy angavs att "UI är ett oberoende institut och i din professionella roll bör du därför vara saklig. Detta gäller även i sociala medier. Undvik att uttrycka dig politiskt när UI-hatten är på, såvida uttalandet inte handlar om ett tema där det hänvisas till fakta, forskning, en komparativ studie eller liknande."

13. Akademisk frihet

Den akademiska friheten för vetenskaplig forskning anses ha fyra centrala komponenter. Den första är rätten att fritt välja vilka vetenskapliga frågor som ska ställas. Den andra är rätten att fritt välja metod för att besvara dessa frågor. Den tredje är rätten att fritt söka och ta del av information och den fjärde är rätten att fritt välja i vilka kanaler resultaten av forskningen kommuniceras. Den akademiska friheten innebär därmed också rätten att avvisa vetenskapligt ovidkommande lojalitetskrav, såsom hänsyn till nationella, politiska, ideologiska, religiösa eller kommersiella intressen.⁴⁵

⁴³ Quality review and editorial process of UI publications, Adopted by SMT 2024-10-29.

⁴⁴ a.a.

⁴⁵ https://www.kva.se/app/uploads/2025/02/AKMRuttalande_akademiskFrihet_2025_02.pdf

I högskolornas verksamhet ska som allmän princip gälla att den akademiska friheten mellan lärosäte och individ ska främjas och värnas.⁴⁶

Regeringen har den 24 april 2025 tillsatt en särskild utredare att analysera nuvarande regelverk och vid behov föreslå ändringar som syftar till att stärka skyddet av forskares och lärares individuella akademiska frihet.⁴⁷ Utredningsdirektivet framhåller att den individuella akademiska friheten avser både forskning och utbildning; "undervisning och andra lärandesituationer ska präglas av ett öppet samtalsklimat där olika idéer och perspektiv kan brytas mot varandra och oväntade, även kontroversiella, resultat lyftas fram. Både lärare och studenter har ett ansvar för att främja och värna en sådan kultur, i ömsesidig respekt."⁴⁸ Bestämmelsen inkluderar inte förhållandet mellan staten och lärosätena, utan det framhålls att det som regleras är relationen mellan lärosäte och individer, vilket även inkluderar studenter.

Den akademiska friheten är dock inte ovillkorlig och begränsas av andra rättsregler. "De situationer som ger upphov till diskussioner om akademisk frihet involverar ofta andra rättsområden, bl.a. yttrandefrihet, straffrättsliga överträdelser, arbetsgivaransvar och frågor om oredlighet i forskning. Som exempel kan en händelse som från ett håll uppfattas som legitim styrning inom ett lärosätes verksamhet, från ett annat håll uppfattas som en inskränkning av den akademiska friheten. Detta innebär att relationen mellan regleringen av akademisk frihet och annan lagstiftning kan vara komplicerad."⁴⁹

Även om UI som privaträttslig organisation inte formellt omfattas av bestämmelsen om akademisk frihet i högskolelagen, har UI förklarat sig följa principerna om akademisk frihet i sin verksamhet.

14. Begreppet god forskningssed

Det finns en lag om ansvar för god forskningssed och prövning av oredlighet i forskning⁵⁰ som reglerar forskningsetiska frågor och hantering av oredlighet i forskning. Begreppet "god forskningssed" används i lagen, men definieras inte i den. Innebörden av begreppet varierar mellan olika forskningsområden och fastställs ofta genom kodexar eller policydokument, såsom Vetenskapsrådets riktlinjer om god forskningssed. Lagen syftar till att säkerställa att forskning i Sverige bedrivs i enlighet med god forskningssed och att hantera fall av oredlighet i forskning. Lagen är tillämplig på forskning som utförs av vissa angivna forskningshuvudmän, inklusive universitet, högskolor och andra statliga eller kommunala aktörer. Den omfattar privaträttsliga juridiska personer endast om dessa står under statligt, kommunalt eller regionalt rättsligt bestämmande inflytande. Eftersom UI inte gör det, är lagen inte direkt tillämplig på UIs verksamhet. UI har dock förklarat sig följa Vetenskapsrådets publikation God forskningssed.

"En viktig del i att främja god forskningssed är att etablera och upprätthålla goda forskningskulturer inom forskargrupper, forskningsmiljöer, forskningsområden, organisationer och forskarsamhället i stort. En forskningskultur där god forskningssed görs till en naturlig del av det dagliga arbetet bidrar till att skapa goda forskningsvanor. Detta skapar beredskap för att hantera problem och negativa incitament på ett adekvat sätt och bidrar även till att förebygga både otillbörlig påverkan utifrån och problematiska praktiker inom forskarsamhället."⁵¹

⁴⁶ 1 kap 6§ första stycket Högskolelagen och Högskoleförordningen (1993:100)

⁴⁷ Dir. 2025:42 Stärkt skydd av den akademiska friheten; Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2026.

⁴⁸ a.a.

⁴⁹ a.a.

⁵⁰ Lagen (2019:504) om ansvar för god forskningssed och prövning av oredlighet i forskning

⁵¹ God forskningssed 2024, Vetenskapsrådet, VR2405, Dnr 5.2-2024-06421, cit. Vetenskapsrådet

Vetenskapsrådet beskriver i sin publikation god forskningssed med huvudsaklig utgångspunkt i "The European Code of Conduct for Research Integrity", mer känd som "ALLEA-kodexen". I den kodexen beskrivs yrkesmässiga, juridiska och etiska ansvarsförhållanden, med insikt om betydelsen av den institutionella miljö där forskningen bedrivs. Kodexen anses därför kunna tillämpas i både offentligt och privat finansierad forskning, samtidigt som, påpekas det i kodexen, legitima begränsningar kan finnas när forskningen genomförs.

I ALLEA-kodexen⁵² anges att god forskningssed baseras på vissa grundläggande principer för integritet i forskning. Principerna är avsedda att ge forskarna vägledning i deras arbete och i hanteringen av de praktiska, etiska och intellektuella problem som är förenade med forskning. De grundläggande principerna är enligt kodexen följande:

- Tillförlitlighet i fråga om att säkerställa forskningens kvalitet, vilket avspeglas i design, metod, analys och utnyttjande av resurser;
- Ärlighet i fråga om att utveckla, genomföra, granska samt rapportera och informera om forskning på ett öppet, rättvist, fullständigt och objektivt sätt;
- Respekt för kolleger, forskningsdeltagare, samhälle, ekosystem, kulturarv och miljö; samt
- Ansvarighet för forskningen från idé till publicering, för ledning och organisation, för utbildning, tillsyn och mentorskap samt för dess vidare konsekvenser.

ALLEA-kodexen beskriver god forskningssed vad avser forskningsmiljö, utbildning, handledning och mentorskap, genomförande av forskning, skyddsåtgärder, data- och kontraktshantering, samarbete, publicering och spridning av forskningsresultat samt granskning, utvärdering och redaktörskap. Det följer av ALLEA-kodexen⁵³ att vid publicering och spridning av forskningsresultat, åligger det alla författare att redovisa eventuella intressekonflikter och ekonomiskt eller annat stöd till forskningen eller till publiceringen av forskningsresultaten. Det gäller oavsett om publiceringen sker i en prenumerationstidskrift, en *open access*-tidskrift eller i någon annan form.

Vid internationella forskarsamarbeten uppstår särskilda frågor. Vetenskapsrådet påpekar i sin publikation om god forskningssed att vid internationella samarbeten kan flera olika länders regelverk behöva efterlevas och att det kan finnas kulturella, ekonomiska och andra skillnader som parterna behöver ta hänsyn till.⁵⁴ "I vissa fall kan lagstiftning och andra regelverk i det land man förlagt sin forskning till i sig innebära att risker uppstår. Det kan exempelvis vara fråga om säkerhetslagar, lagar om uppgiftsskyldighet, lagar som inskränker åsikts- och yttrandefriheten, eller diskriminerande lagstiftning av olika slag. Sådana regelverk kan innebära att information måste överlämnas till myndigheter och att vissa individer riskerar att utsättas för skada om det blir känt att de (eller personer med koppling till dem) gjort vissa yttranden, deltagit i ett visst sammanhang, har vissa åsikter eller tillhör en viss grupp. Forskaren måste noggrant överväga sådana aspekter vid bedömningen av huruvida den planerade forskningen kan utföras på ett etiskt försvarbart sätt, och vidta lämpliga skyddsåtgärder."⁵⁵

Sveriges universitets- och högskoleförbund, SUHF, har tagit fram en checklista för vägledning kring etiska frågor i internationella samarbeten för att stödja medlemmarna i deras arbete med att säkerställa ett ansvarsfullt globalt engagemang.⁵⁶ SUHFs checklista är tänkt att vara ett stöd vid

⁵² ALLEA, All European Academies, Den europeiska kodexen för forskningens integritet, Berlin 2018
https://www.vr.se/download/18.7f26360d16642e3af99e94/1540219023679/SW_ALLEA_Den_europeiska_kodexen_f%C3%B6r_forskningens_integritet_digital_FINAL.pdf

⁵³ ALLEA 2.7 s.7

⁵⁴ Vetenskapsrådet s. 33

⁵⁵ Vetenskapsrådet s. 74

⁵⁶ 11 april 2023, REKOMMENDATION 2023:4 (REVIDERAD) Ref. Nr SU-850-0013-23

förberedelser av internationella samarbeten och projekt. Checklistan anger indikatorer avsedda att användas på en korrekt nivå av en institution innan den inleder ett internationellt samarbete, men, påpekas det, kan också användas som ett instrument för dialog med potentiella internationella partners. Checklistan upptar och kommenterar sex indikatorer enligt (i översättning) följande.

”Indikator 1: Demokratiska principer och begränsad akademisk frihet - Är partnern lokaliserad i, eller associerad med, ett land där sanktioner kan ha införts av EU eller FN (EU Sanctions Map), där demokratiska fri- och rättigheter är begränsade, eller där kränkningar av mänskliga rättigheter eller akademisk frihet är väl dokumenterade? ⁵⁷ Finns det risk för att landets eller universitetets myndigheter kommer att påverka projektets innehåll, val av forskningsområde eller datainsamling?

Indikator 2: Partners anseende och universitetets värderingar - Finns det några potentiella etiska risker eller ryktesrisker för dig, din partner, din institution eller andra samarbetspartners till din institution? Vilken är partners relation till regeringen och de politiska partierna i partnerlandet? Kommer projektet, eller någon aktivitet som är relaterad till projektet, att stå i konflikt med din institutions kärnvärden?

Indikator 3: Konflikter om användning av data, immateriella rättigheter och patenträttigheter - Har du och din partner en gemensam uppfattning om tillgång till data före användning, innebörden av sekretess, äganderätt till resultat, immateriella rättigheter inklusive personalens rätt att utnyttja forskningsresultat för patentering och kommersialisering? Hur kommer ett korrekt dataskydd att säkerställas?

Indikator 4: Felaktig användning av forskning och negativa oavsiktliga tillämpningar - Kan besöket/projektet/samarbetet direkt missförstås, missbrukas eller få uppenbara oavsiktliga tillämpningar som skulle vara negativa? Omfattar samarbetet, eller kan det förknippas med, en aktör inom eller med nära koppling till Försvarsmakten eller försvarsindustrin, eller en partner som kränker mänskliga rättigheter?

Indikator 5: Etisk dumpning och säkerhet kring personal och biologiska data - Ger projektet/samarbetet upphov till betydande etiska problem relaterade till användning av djur, människor, mänskliga vävnader eller personuppgifter? Har forskningsprojektet, om det behövs, erhållit etiskt godkännande i samarbetslandet och av den svenska etikprövningsmyndigheten? Innefattar samarbetet delning av persondata eller storskaliga biologiska data som kan härledas till personuppgifter utan att etiska tillstånd och dataöverföringsavtal finns på plats?

Indikator 6: Personlig säkerhet - Finns det någon risk för diskriminering eller förtryck av representanter från din institution eller partnerrepresentanter i partnerlandet - såväl juridiskt som i praktiken? Kommer besöket/projektet/samarbetet att utsätta personal eller doktorander, partnerkollegor eller studenter för en ökad personlig risk relaterad till områden som smittsamma sjukdomar, terrorhot, kriminalitet, korruption, spionage, informationsstöld?”

15. Lagregler avsedda att skydda Sverige mot intrång i säkerhetskänslig verksamhet

Mot bakgrund av att det i den debatt som uppstått i media i anledning av Rouzbeh Parsis medverkan i IEI noterats att UIs medarbetare inte är säkerhetsskyddsklassade, lämnas i det följande en översiktlig redogörelse för tillämpliga regler avsedda att skydda Sverige mot intrång i säkerhetskänslig verksamhet.

Svensk rätt innehåller flera regler som kan användas för att motverka utländsk infiltration riktad mot Sverige. Dessa omfattar bland annat åtgärder mot gränsöverskridande brottslighet, skydd mot hot mot nationell säkerhet, åtgärder mot illegal migration och skydd av svenska intressen. Brottsbalken

⁵⁷ Freedom in the World, World Justice Project Rule of Law, Academic Freedom - V-Dem

innehåller⁵⁸ straffbestämmelser avsedda att skydda den svenska staten mot handlingar som till exempel högförräderi, krigsanstiftan, spioneri, obehörig befattning med hemlig uppgift och olovlig underrättelseverksamhet. I samma kapitel i brottsbalken återfinns även en bestämmelse om straff för den som av främmande makt eller någon som handlar i främmande makts intresse, mottar pengar eller annan egendom för att påverka den allmänna meningen om statsskicket eller om åtgärder i rikets inre eller yttre styrelse genom att utge eller sprida skrifter eller på annat sätt. Mottagandet av understödet ska ske i syfte att påverka den allmänna meningen i en fråga som gäller någon av grunderna för Sveriges statsskick eller i en angelägenhet som har betydelse för Sveriges säkerhet. Brottet benämns tagande av utländskt understöd.⁵⁹ För åtal krävs ett förordnande av regeringen.⁶⁰ "Att ett visst politiskt tankeinnehåll kommer från utländska källor har inte i och för sig ansetts vara så klandervärt att redan detta skulle föranleda att en utbredning av det förbjuds. Kriminaliseringen begränsas till en gärning som utgörs av att någon tar emot ett ekonomiskt bidrag från utlandet för sådan propaganda som avses i bestämmelsen."⁶¹

Säkerhetsskyddslagen⁶² är en central del av det svenska regelverket för att motverka utländsk infiltration och skydda säkerhetskänslig verksamhet. Lagen gäller för den som till någon del bedriver verksamhet som är av betydelse för Sveriges säkerhet eller som omfattas av ett för Sverige förpliktande internationellt åtagande om säkerhetsskydd, s.k. säkerhetskänslig verksamhet.⁶³ Det i lagen centrala begreppet säkerhetskänslig verksamhet omfattar dels verksamhet av betydelse för Sveriges egen yttre och inre säkerhet, dels verksamhet som omfattas av Sveriges internationella åtaganden om säkerhetsskydd. Sveriges yttre säkerhet rör i första hand totalförsvaret.⁶⁴ Såväl civil som militär verksamhet, till exempel energiförsörjning och informationssystem, kan vara säkerhetskänslig. Med säkerhetsskydd avses skydd av säkerhetskänslig verksamhet mot spioneri, sabotage, terroristbrott och andra brott som kan hota verksamheten samt skydd i andra fall av säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter.⁶⁵

Säkerhetsskyddslagen reglerar vissa skyldigheter för den som bedriver säkerhetskänslig verksamhet. Såväl offentliga som privata aktörer omfattas. I korthet är lagen uppbyggd på följande sätt. Om en verksamhet omfattas av lagen, ska olika säkerhetsskyddsåtgärder vidtas. Det ska finnas informationssäkerhet, fysisk säkerhet och personalsäkerhet. Säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter ska delas in i säkerhetsskyddsklasser utifrån den skada som ett röjande av uppgiften kan medföra för Sveriges säkerhet. En verksamhetsutövare har att utan dröjsmål anmäla att den bedriver säkerhetskänslig verksamhet till tillsynsmyndigheten. I normalfallet ska det finnas en säkerhetsskyddschef tillsatt.

Den som genom en anställning eller på något annat sätt ska delta i säkerhetskänslig verksamhet ska säkerhetsprövas och indelas i olika säkerhetsklasser.⁶⁶ Bedömningen ska normalt göras av den som beslutar om anställningen eller annat deltagande i den säkerhetskänsliga verksamheten. En anställning eller något annat deltagande i säkerhetskänslig verksamhet ska sedan placeras i säkerhetsklass. Lagen innehåller regler om registerkontroll, personutredning och samtyckesregler som då blir aktuella. Det ska råda restriktivitet vid säkerhetsskydd och säkerhetsklassning. Åtgärder ska endast vidtas när det är

⁵⁸ 19 kap. Brottsbalken

⁵⁹ 19 kap. 13§ Brottsbalken

⁶⁰ 19 kap. 16§ Brottsbalken

⁶¹ Se Agneta Bäcklund, Stefan Johansson, Hedvig Trost, Suzanne Wennberg, Fredrik Wersäll, Brottsbalken, 7 november 2024, Version 25, JUNO, kommentaren till 19 kap. 13 §

⁶² Säkerhetsskyddslagen (2018:585)

⁶³ I lagen finns också sedan 2021 bestämmelser som gäller den som avser att överlåta aktier eller andelar i säkerhetskänslig verksamhet och om internationell samverkan på säkerhetsskyddsområdet.

⁶⁴ Se vidare lagen (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap

⁶⁵ 1 kap. 2§ säkerhetsskyddslagen (2018:585)

⁶⁶ Se även lagen (2023:560) om granskning av utländska direktinvesteringar

absolut nödvändigt och behovet av säkerhetsskydd inte kan tillgodoses på annat sätt.⁶⁷ En för hög klassificering kan leda till onödiga kostnader och ingrepp i den personliga integriteten.

En verksamhetsutövare som ägnar sig åt säkerhetskänslig verksamhet och som avser att genomföra en upphandling, ingå ett avtal eller inleda en samverkan eller ett samarbete med en annan aktör, ska ingå ett säkerhetsskyddsavtal med aktören om aktören genom förfarandet kan få tillgång till vissa säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter eller tillträde till annan säkerhetskänslig verksamhet av motsvarande betydelse för Sveriges säkerhet. En verksamhetsutövare som avser att genomföra ett förfarande som innebär ett krav på säkerhetsskyddsavtal ska göra en särskild säkerhetsskyddsbedömning och lämplighetsprövning. Verksamhetsutövaren ska också i vissa fall samråda med tillsynsmyndigheten.⁶⁸

Säkerhetsskyddslagen innehåller även bestämmelser om internationell säkerhetsskyddssamverkan och säkerhetsintyg, tillsyn och administrativa sanktionsavgifter samt tystnadsplikt.

FJÄRDE DELEN – ANALYS OCH SLUTSATSER

I detta avsnitt analyseras den föreliggande informationen utifrån de tillämpliga reglerna vilket utmynnar i våra slutsatser i de frågor utredningen har att besvara.

16. Vad är bedömningen av de händelseförlopp, de möten, den grad av öppenhet och den finansiering som kan kopplas till vad som ska ha förekommit enligt medieuppgifter?

16.1 Är uppgiften i artiklarna i Iran International och Semafor att det vid tiden för kärnteknikförhandlingarna bildades ett nätverk korrekt?

Iran International och Semafor publicerade i september 2023 uppgifter om att det i samband med kärnteknikförhandlingarna 2014 bildades ett nätverk bestående av ett antal exiliranska forskare, däribland Rouzbeh Parsi. Utifrån vad som framkommit under utredningen är det vår bedömning att dessa uppgifter är korrekta.

Det är klarlagt att *Iran Experts Initiative* (IEI) tillkom 2014. Uppgiften att Said Khatibzadeh, som då var iransk diplomat i Berlin, var en av tillskyndarna, förefaller också vara korrekt. Han samrådde med chefen för det iranska utrikesministeriets tankesmedja IPIS, diplomaten Mostafa Zahrani. Oavsett hur och från vems håll initiativet tillkom, är det även klarlagt att det fanns ett intresse från de exiliranska forskare som kom att ingå i IEI-nätverket, däribland Rouzbeh Parsi, att ha kontakt med, träffa och utbyta information med den av utrikesminister Javad Zarif ledda iranska delegationen i kärnteknikförhandlingarna. Att regimen i Iran hade ett intresse av att brett föra ut sin syn på förhandlingarna om kärnteknikavtalet, JCPOA, är uppenbart. Medan flertalet andra forskare som ingick i IEI-nätverket redan var kopplade till väletablerade tankesmedjor, var Rouzbeh Parsi då enbart, förutom till Lunds universitet, kopplad till den av honom etablerade svenska ideella föreningen *European Iran Research Group* (EIRG), i vilken även andra forskare som ingick i IEI-nätverket var eller blev medlemmar.

IEI-nätverket, och därigenom även EIRG, följde sedan nära kärnteknikförhandlingarna och sammanträffade med de inblandade företrädarna för den iranska regimen. De aktuella personerna, däribland Rouzbeh Parsi, hade vid sidan av JCPOA-förhandlingarna flera möten med den iranska förhandlingsdelegationen. Rouzbeh Parsi, liksom de andra medlemmarna i IEI-nätverket, skrev ett antal artiklar om förhandlingarna. Medan de andra forskarna, som det framstår, även avrapporterade

⁶⁷ 3 kap. 10§ säkerhetsskyddslagen (2018:585)

⁶⁸ 4 kap. 1§ säkerhetsskyddslagen (2018:585)

till de respektive tankesmedjor dit de var knutna, förekom inte från Rouzbeh Parsis sida någon regelrätt avrapportering till UD eller någon annan svensk part.

Kontakterna mellan de iranska företrädarna och IEI-nätverket samt därigenom i praktiken även EIRG fortsatte även efter det att kärnteknikavtalet ingåtts under 2015. Det framgår av olika dokument att informella möten ägde rum under 2017-19 med olika iranska företrädare för att förstå deras syn på relationerna med Europa och USA.

16.2 Hur finansierades medverkan i IEI?

Rouzbeh Parsi och andra medlemmar i IEI-nätverket har vid olika tillfällen publikt framfört att regimen i Iran inte finansierat nätverket. Vi har erhållit samma information. Av vår utredning, däribland uppgifter från Rouzbeh Parsi, andra berörda och tillgängliga årsredovisningar för EIRG framgår att viss finansiering via EIRG användes för att finansiera utlägg kopplade till IEI-nätverket. Medan övriga deltagare i IEI - som det framstår - även finansierades av de tankesmedjor som de var anställda vid eller knutna till, hade Rouzbeh Parsi sin lön från Lunds universitet samt, enligt egen uppgift, därutöver sådan finansiering som kunde erhållas via EIRG. Samtidigt kan konstateras att de i EIRGs årsredovisningar redovisade intäkterna varit förhållandevis blygsamma och även delvis kopplade till andra projekt. Intäkterna minskade framförallt från och med pandemin. IEI-nätverket finansierades under den tid kärnteknikförhandlingarna pågick 2014-15 av den tyska gröna partiet närstående Heinrich Böll-stiftelsen via EIRG med 15 000 USD. Detta framgår av underliggande dokumentation och av EIRGs årsredovisningar. Heinrich Böll-stiftelsens åtagande var knutet till kärnteknikförhandlingarna och avslutades därför per den 31 december 2015.

Finansiering av de möten som därefter hölls mellan de iranska företrädarna och EIRG, sedermera omdöpt till *European Middle East Research Group* (EMERG), erhöles från FCO (brittiska utrikesministeriet) för budgetåren 2017/18, 2018/19 och 2019/20 enligt avtal. Den finansieringen uppgick 2017/18 till 7 795 GBP, 2018/19 till 19 470 GBP och 2019/20 till 27 610 GBP, således totalt 54 875 GBP. Av EIRGs årsredovisning för 2018 framgår också att det projektet vid utgången av 2018 var till 70 procent slutfört med ett planerat färdigställande under våren 2019. Sedermera tecknades även ett avtal för perioden 2019/20. Utifrån de avstämningar som utredningen kunnat göra, kan konstateras dels att denna finansiering av fortsatt dialog mellan Europa och Iran under perioden 2017-20 är det som FCO bidragit med till EMERG, dels att den gått genom EMERG som var den part som hade sökt och tilldelats finansieringen. Rouzbeh Parsi har i media⁶⁹ uppgett att han under tiden för sin medverkan i IEI-nätverket åren 2014-15 hade ett uppdrag från och finansierades av det brittiska utrikesministeriet. Detta är missvisande.

I media har förekommit uppgifter att FCO skulle ha uppgett att det inte alls har funnits någon finansiering av IEI från deras sida. Det är i formell mening således korrekt, eftersom den part som sökte och erhöles finansiering var EMERG samt att den finansieringen inleddes först 2017.

Ingen har tillbakavisat uppgiften att den iranska regimen har stått för kostnader för mötesrum med mera vid de möten som ägt rum mellan IEI-nätverket och regimen:s företrädare 2014-15. Vi har dock inte i vår utredning funnit bevis för att den iranska regimen därutöver i någon omfattning av betydelse skulle ha finansierat de aktiviteter som involverat Rouzbeh Parsi som medlem i IEI-nätverket.

Sammantaget innebär detta således att medan Heinrich Böll-stiftelsen finansierade aktiviteter för IEI-nätverket under förhandlingsperioden 2014-15, bidrog FCO (brittiska utrikesministeriet) till finansieringen av de kontakter som sedan fortsatte 2017-19 mellan medlemmar i nätverket och iranska företrädare. Aktiviteter kopplade till IEI-nätverket utgjorde endast en del av EIRGs verksamhet under

⁶⁹ Rouzbeh Parsi: "Grov lögn att jag är Irans lakej" Expressen, publicerad 31 jan 2025 kl 16.04, uppdaterad kl 19.58

de aktuella åren. Som framkommit, erhöll EIRG även finansiering från andra källor för andra projekt som involverade medlemmarna. Vi har inte kunnat härleda alla penningströmmar till EIRG för IEI-nätverket. På basis av de årsredovisningar vi granskat och vad som framkommer i Iran Internationals artikel, framstår dock storleken på den erhållna finansieringen som rimlig.

16.3 Informerade Rouzbeh Parsi berörda huvudmän om IEI?

Rouzbeh Parsi var under åren 2003-09 heltidsanställd som universitetslektor vid Lunds universitet. Under tiden 2009-13 var han heltidsanställd som *Senior Research Fellow* vid *EU Institute for Security Studies* i Paris. Rouzbeh Parsi återvände sedan 2013 till Lunds universitet, där han var heltidsanställd lektor vid Historiska institutionen, avdelningen för mänskliga rättigheter, fram till 2019. 2016 knöts Rouzbeh Parsi till UI som associerad forskare utan ersättning.

Redan 2013, då Rouzbeh Parsi således under slutet av perioden var verksam vid Lunds universitet, bildades på hans initiativ den svenska ideella föreningen *European Iran Research Group* (EIRG) med säte i Lund där flertalet av de forskare som sedan även ingick i IEI-nätverket var engagerade. Att det förutom personkopplingen finns ett nära band mellan EIRG och IEI framgår, bland annan information utredningen tagit del av, uttryckligen av EIRGs ovan behandlade årsredovisningar.

Rouzbeh Parsi har uppgett att han inte informerade Lunds universitet om EIRG, nätverket IEI eller om sina möten med iranska tjänstemän. Något annat har inte heller framkommit under vår utredning. Av det CV som utgjorde underlag till beslutet att anställa Rouzbeh Parsi som programchef vid UI 2018 framgår uttryckligen att han är medgrundare till och engagerad i EIRG. Det anges därvid (i översättning) att EIRG är ett "nätverk av Iranforskare och policyexperter i Europa. Syftet är att främja en starkare relation mellan europeiska länder och Iran genom dialog och forskning. EIRG organiserar policykonferenser och forskningsprojekt om relevanta frågor för EU och Iran och underlättar utbyten mellan beslutsfattare från EU och Iran." Det finns även en hänvisning till EIRGs dåvarande hemsida www.eirg.org.

Som framgått fanns när Rouzbeh Parsi anställdes 2018 en beskrivning av EIRGs verksamhet i föreningens årsredovisningar från dess bildande till och med 2017. IEI-nätverket nämndes dock uttryckligen första gången i EIRGs (då benämnt EMERG) årsredovisning 2018, dvs. efter det att Rouzbeh Parsi anställdes vid UI. Enligt Rouzbeh Parsi föranledde hänvisningen till EIRG i hans CV inte någon kommentar från UI under anställningsförfarandet. Det ska i detta sammanhang noteras att årsredovisningar för mindre ideella föreningar inte är hemliga, men de är inte heller publika. Som ovan framgått, har Rouzbeh Parsi uppgett att årsredovisningarna inte spreds till en bredare krets och såvitt framkommit skaffade sig UI inte heller tillgång till dessa.

Det är anmärkningsvärt att UI verkar ha ägnat ett så förstrött intresse åt EIRG och dess verksamhet när Rouzbeh Parsi anställdes liksom därefter. Föreningen har uttalade politiska syften som uttrycks i visionen "En stark relation mellan europeiska länder och Iran, som främjar dialog, ömsesidig respekt och hållbar utveckling." Det hänvisas vidare i EIRGs årsredovisningar bland annat till genomförandet av vad som framstår som ett normalt biståndsprojekt, en förstudie till ett yrkesutbildningsutbyte med Iran. Vi har i sak inga synpunkter på sådana aktiviteter. Vi anser däremot inte att det är förenligt med ansvaret för Mellanösternforskning och analys vid UI att Rouzbeh Parsi som programchef och medlem i ledningsgruppen samtidigt genom sin förening, EIRG, i skymundan bildar opinion och driver på för utveckling av förbindelserna med ett av länderna i MENA-regionen.

17. Kan de aktiviteter som kan visas ha förekommit tas som belägg för att Rouzbeh Parsi skulle ha ingått i en iransk påverkanskampanj?

Den omfattande kritiken mot Rouzbeh Parsi har sammanfattats ovan. Den fokuserar på att han ingått i ett iranskt påverkansnätverk som verkade för att influera den politiska debatten i väst till förmån för

den iranska regimen.⁷⁰ Rouzbeh Parsi och de övriga forskare som ingått i IEI-nätverket, har som förklaring till sitt engagemang i olika sammanhang anfört att de var intresserade av att etablera kontakt med företrädare för regimen i syfte att bättre förstå deras inställning och utgångspunkter. De har, som framgått ovan, velat verka för en stark relation mellan europeiska länder och Iran som "främjar dialog, ömsesidig respekt och hållbar utveckling". De har i föreningens årsredovisningar angett att de ser som sitt uppdrag att genom forskning, utbildningsprogram, utbyten och facilitering främja ökad förståelse och interaktion mellan Iran och europeiska länder. Det framgår där även att de strävar efter ett nära samarbete mellan intressenter inom olika sektorer.

Det måste noteras att till grund för Rouzbeh Parsis och IEI-nätverkets agerande 2014-15 det i många avseenden låg samma bedömningar som Sverige, EU och USA gjorde under dessa år; att det fanns politiska strömningar i den iranska eliten som eftersträvade en öppning gentemot väst, att det gällde att utnyttja att dessa strömningar genom presidentvalet 2013 stärkt sin ställning, att det låg i västvärldens intresse att komma till tals med Iran i kärnteknikfrågan och förhindra att Iran skaffade sig kärnvapen, att det därför var angeläget att sätta sig ner vid förhandlingsbordet, att Iran som ett led i en uppgörelse borde få en lättnad i sanktionerna och att det fanns all anledning att i så fall utveckla de ekonomiska kontakterna med Iran, både vad gällde handel och investeringar.

Att det vid denna tid fanns ett på vissa punkter gemensamt synsätt mellan politikerna i väst och de krafter i Iran som låg bakom öppningen i den iranska utrikespolitiken är inte förvånande. Många i den iranska diasporan i Sverige hade dock redan vid denna tid en annan uppfattning; att det allt överskuggande målet var att störta regimen i Iran, och att man inte kom närmre det målet genom att förhandla med Iran.

Det kan konstateras att efter 2016 har det mörknat över vägen. USA sade upp kärnteknikavtalet, och sanktionerna mot Iran har skärpts. Det har också förtrycket i Iran, och Irans mot Sverige riktade säkerhetshotande verksamhet har blivit allt allvarigare. Iran har accelererat sitt kärnteknikprogram och verkat utrikespolitiskt destabiliserande i sin region.

I detta läge har det naturligtvis funnits anledning för västvärlden att fråga sig hur den ska ställa sig till denna utveckling. De flesta länder har som ett resultat skärpt sin hållning till Iran. Rouzbeh Parsi har hållit fast vid många av sina grunduppfattningar, vilket han, med den akademiska frihet han har, är i sin fulla rätt att göra.

Vi har läst och lyssnat på vad Rouzbeh Parsi har att säga om läget i Iran och om Irans utrikespolitik. Vi har noterat att han haft förhållandevis lite att säga om den bekymmersamma utvecklingen i Iran. Rouzbeh Parsi ägnar liten uppmärksamhet åt terrorn, förtrycket, övervakningen av medborgarna och den bristande respekten för mänskliga rättigheter. Iran är inte, säger han, en "fullödig diktatur" och "inte ett totalitärt system". Systemet i Iran beskriver Rouzbeh Parsi som en kombination av "något som är inspirerat av den femte franska republikens författning" och maktutövning av ett religiöst prästerskap.⁷¹ Medan den röda tråden i Saudiarabiens utrikespolitik sägs vara konfrontation med Iran, för Iran enligt Rouzbeh Parsi en utrikespolitik som i grunden är defensiv och handlar om att "mota Olle i grind".⁷²

⁷⁰ <https://www.tv4.se/artikel/4f720Qx4G6N0Mk0NTxiX8Y/iranexperten-rouzbeh-parsi-kopplas-till-paverkansnaetverk>, läst mars 2025

⁷¹ Kontrasten till Uls egen landguide är slående. Där heter det: "Iran är...i praktiken en religiös diktatur..., i vilken de konservativa religiöst lärda har den yttersta makten. Oppositionen tystas med fängelse, tortyr, spöstraff eller avrättning."

⁷² Se t.ex. UI, Världspolitikens dagsfrågor, nr 3, 2020; Folk och Försvar-podden, Irans säkerhetspolitiska ambitioner, 15 november 2024; UI, Iran - 40 år sedan revolutionen,

Vi bör samtidigt understryka att Rouzbeh Parsi tar upp frågor som hör hemma i en levande utrikespolitisk debatt såsom ändamålsenligheten av ekonomiska sanktioner. Att vi i Sverige har en öppen diskussion av sådana frågor är både ett samhällsintresse och en angelägenhet för UI. Att det finns olika uppfattningar i denna och andra frågor är naturligt. Det är viktigt att alla sidor får komma till tals, liksom att alla som deltar i debatten visar vederbörlig respekt för motståndarna. På den senare punkten har det brustit. Det gäller både Rouzbeh Parsi och hans kritiker. Det är en demokratisk angelägenhet att vi i Sverige klarar av att i hyfsade former diskutera även laddade utrikespolitiska frågor.

Slutligen noterar vi att medlemmarna i IEI-nätverket efter 2015 haft sina organisationers, och i något fall sin regerings, fortsatta förtroende. Vi noterar också att västeuropeiska utrikesministerier fortsätter att diskutera Mellanösternfrågor med Rouzbeh Parsi.

Av vad vi här anför följer att vi i vår utredning inte funnit något stöd för påståendet att Rouzbeh Parsi skulle ha ingått i en av Iran orkestrerad påverkanskampanj, dvs. att han skulle vara anlitad, styrd och till och med finansierad av regimen i Iran. Långt ifrån alla, men många av hans kritiker, delar den uppfattningen och menar, liksom vi, att han ger uttryck åt sina egna uppfattningar.

18. Har Rouzbeh Parsis agerande vid sin anställning och som anställd vid UI varit förenligt med de regelverk som är tillämpliga för anställningen?

Vid en närmare analys får kritiken mot Rouzbeh Parsi delas upp i två tidsperioder. Den första avser tiden före hans anställning 2018; en period då EIRG bildades, IEI-nätverket tillkom och kärnteknikavtalet ingicks 2015. Under den tiden hade Rouzbeh Parsi ingen skyldighet gentemot institutet att redogöra för sin verksamhet utanför UI. En annan sak är att det enligt vår uppfattning hade varit klokt att när han 2016 fick ställning som associerad forskare ändå informera om EIRGs verksamhet. Den andra perioden avser tiden därefter. Under den finns en generell skyldighet för Rouzbeh Parsi att som anställd värna om förtroendet för UI och att följa UIs styrdokument i tillämpliga delar.

Rouzbeh Parsi informerade UI om att EIRG fanns när han anställdes vid UI. Såvitt framkommit föranledde som påpekats inte den informationen då eller därefter några särskilda överväganden eller vidare undersökningar från UIs sida. Vid denna tid och därefter pågick uppföljningen av IEI-kontakterna med de iranska förhandlingarna 2014-15. Ett avtal hade redan tecknats med brittiska utrikesministeriet om den uppföljningen, och ytterligare ett sådant avtal var på väg att tecknas. Det har redan konstaterats att när Rouzbeh Parsi anställdes som programchef vid UI 2018, förelåg årsredovisningar från EIRGs bildande 2013 fram till och med 2017.

Vid anställningstillfället var det utöver att EIRG fanns, även känt för UI att det fanns kritiska röster mot den, som det även då uppfattades av den exiliranska diasporan i Sverige, regimvänliga inställning som Rouzbeh Parsi gav uttryck för när det gällde synen på Iran. Den dåvarande ledningen vid UI bedömde dock att de angivna förhållandena och den kritiken inte diskvalificerade Rouzbeh Parsi, som framstod som den mest kvalificerade av de kandidater som då återstod i slutet av rekryteringsprocessen, för en anställning som programchef för MENA vid UI.

I UIs regelsystem för medarbetare inpräntas på flera ställen betydelsen av UIs oberoende. Av såväl UIs interna regler som SUHFs checklista för vägledning kring etiska frågor i internationella samarbeten följer ett antal förhållningsregler att ta i beaktande. Det kan konstateras att dessa regler hade varit tillämpliga om Rouzbeh Parsi redan varit anställd hos UI när IEI-nätverket etablerades. Kontakterna

<https://youtu.be/kKpCjrrFTAY?si=bLFIFymllFafVZOb>; UI, Finns det risk för ett nytt storkrig i Mellanöstern? (2017), <https://youtu.be/CrsS5k2WXbA?si=K8erok2R6Ql80H9x>

mellan i vart fall delar av IEI-nätverket och företrädare för regimen har dock sedan fortsatt efter det att anställningen påbörjades. UIs regelsystem har då ägt tillämpning.

En betydande del i den kritik som framförts mot Rouzbeh Parsi och därmed även mot UI, kan kopplas till bristande transparens. När IEI-nätverket och dess, i en bredare krets dittills okända, kontakter med den iranska regimen avslöjades, uppfattade kritikerna detta som ett bevis på att Rouzbeh Parsi och de andra forskarna brustit i oberoende och integritet. De kopplade sin syn på det inträffade till vad de redan tidigare ansett vara en alltför förstående hållning till regimen. Denna kritik var närmast att räkna med om information om nätverket läckte ut, vilket talar för att det fanns skäl till större transparens från Rouzbeh Parsi gentemot UI. En annan omständighet som borde ha talat för transparens var att Rouzbeh Parsi, i motsats till flera andra medlemmar av IEI-nätverket, inte hade en tankesmedja bakom sig med en uttalad och allmänt känd politik att tala med båda sidor i internationella konflikter.

Sedan halvårsskiftet 2018 har Rouzbeh Parsi varit deltidsanställd på 50 procent som programchef för MENA inom UI. Av deltidstjänsten på för närvarande 30 procent vid Lunds universitet anses 80 procent utgöra utbildningssatser och 20 procent forskning. I praktiken har Rouzbeh Parsi sedan han anställdes som programchef vid UI publicerat policyrapporter och analyser, talat vid seminarier och ofta förekommit i media, men inte redovisat några mer omfattande forskningsresultat. Han har vidare i sitt arbete utanför UI samverkat med andra institut och tankesmedjor.

UI anger på sin hemsida att UIs forskning baseras på självständig vetenskaplig analys. Det framhålls att uttalanden, artiklar, rapporter eller policydokument producerade av UIs forskare och experter är deras egna samt att UI som oberoende organisation inte tar ställning i sakfrågor. Forskare och analytiker vid UI kan självfallet inte ha något resultatansvar om därmed menas att deras verksamhet ska leda till vissa bestämda resultat. Det följer redan av den akademiska friheten.

Enligt UIs styrdokument finns det däremot ett metodansvar för allt som produceras. Metodansvaret uttrycks som att det ska finnas en analytisk klarhet genom att sammanhängande konsekventa argument ska presenteras, motargument ska tas upp, tydliga definitioner ska användas, relevanta kriterier för att bedöma rekommendationer ska tillämpas och konkreta riktade förslag ska erbjudas. Även om Rouzbeh Parsi inte är knuten till UI som forskare utan som programchef, måste detta anses gälla även för hans anställning vid UI. Den breda kritiken mot Rouzbeh Parsi innefattar att motargumenten till den position han själv intar i Iranrelaterade frågor inte alls beskrivs samt att endast hans egen uppfattning, som av hans kritiker uppfattas sammanfalla med regimen, framkommer i de uttalanden han gör samt i de artiklar, rapporter och policydokument som produceras av honom. Det framstår som betydelsefullt att metodansvaret upprätthålls.

Även om Rouzbeh Parsi inför sin anställning 2018 således genom sitt CV informerat UI om att EIRG fanns, anser vi att Rouzbeh Parsi gentemot UI redan vid det tillfället liksom därefter borde ha varit mer explicit om IEI-nätverket och kopplingen till EIRG/EMERG, om kontakterna med Iran i samband med kärnteknikförhandlingarna under åren 2014-15 liksom om de fortsatta kontakterna därefter med företrädare för den iranska regimen.

Kombinationen av bristande transparens om IEI-nätverket gentemot UI och bristande öppenhet utåt om kontakterna med den iranska regimen, samt den omständigheten att Rouzbeh Parsi sällan ger uttryck för att det finns andra uppfattningar än hans egna i de frågor med koppling till Iran som han uttalar sig om, framstår inte som förenliga med UIs intressen och regelverk. Även om det inte uttryckligen anges i anställningsavtalet, framstår det som självklart att det särskilt åligger en programchef och medlem i UIs ledningsgrupp att vara mån om att UI som organisation inte uppfattas ta ställning i sakfrågor eller kan anklagas för att inte leva upp till sina egna krav på institutets forskning. Det hindrar självfallet inte en enskild forskare från att för egen räkning ta ställning i en sakfråga.

Trots Rouzbeh Parsis obestridliga sakkunskap är det uppenbart att de angivna bristerna kan leda till att hans och Uls förtroendekapital skadas.

19. Vilka förändringar av Uls rutiner och regelverk utvisar utredningen ett behov av?

Den kritik som riktats mot Rouzbeh Parsi drabbar även UI. Den visar på betydelsen av ett tydligt regelverk såväl internt som i förhållande till Uls intressenter. UI har många utmaningar att hantera. Institutet ska ha både associerade och deltidsanställda forskare och analytiker. Den akademiska friheten ska liksom de forskningsetiska kraven respekteras. När analytikerna vid institutet uttalar sig ska UI nämnas, samtidigt som det måste framgå att de uttalar sig i personlig egenskap och att UI som institution inte tar ställning. Allt detta är en svår balansakt.

En del av de ordningsregler som anges i interna policys, till exempel om kommunikation, uttrycks som "bör-regler" och ger utrymme för tolkningar och avvägningar som bättre kan göras tillsammans med andra än av en enskild medarbetare. En del regler ger även intryck av att i delar vara utformade för heltidsanställda och inte för deltidsanställda som även agerar utanför UI. Med de erfarenheter som följer av diskussionen kring de frågor som utredningen behandlat, anser vi att det finns anledning att åter se över Uls regelverk i dessa avseenden.

Den kritik som framförts mot Rouzbeh Parsi och därigenom mot UI visar på vikten av att säkerställa att artiklar, rapporter och policydokument som produceras inom ramen för Uls verksamhet över tid av omgivningen upplevs leva upp till de målsättningar som kommunicerats av UI. Det gäller inte minst den verksamhet som bedrivs inom Uls fyra program samt centrumverksamheterna. I praktiken förutsätter det att ambitionen om den analytiska klarheten följs upp över tid.

Någon plikt att hålla UI som arbetsgivare informerad om hur de utanför UI förlagda återstående 50 procenten av arbetstiden används, när den förläggs eller vad som då publiceras finns för närvarande inte utöver vad som gäller för uppdrag eller bisyssla av mera omfattande slag. Även om det framstår som en naturlig utgångspunkt, finns det enligt vår mening ändå anledning att inom den akademiska frihetens ramar överväga en lämplig form av avstämning även med avseende på externa aktiviteter för att värna om Uls intressen och för att klargöra roller och avgränsningar av dessa. Kommunikationsrutinen anger i sin nuvarande lydelse att en medarbetare eller en associerad medarbetare som väljer att ta ställning i kontroversiella frågor i privata inlägg, bör överväga om det kan påverka Uls anseende och medarbetarens arbetsuppgifter. Det gäller rimligen inte enbart privata inlägg utan även i sådan verksamhet som bedrivs utanför UI. Vi anser att UI bör se över sina styrdokument för att tydligare beskriva hur de relaterar till sådan verksamhet som deltidsanställda bedriver utanför UI. Det bör tydliggöras att uttalanden som en associerad eller deltidsanställd gör utanför sin roll i UI inte får uppfattas vara kopplade till UI. Som exempel förekommer i andra sammanhang en tydlig markering att ett uttalande inte görs utifrån en roll i en viss organisation. Det kan till exempel ske genom att använda uttryck som att den som uttalar sig "till vardags är verksam som" eller andra liknande uttryck avsedda att markera ett avstånd till arbetsgivaren.

MUST identifierar Iran som en aktör som bedriver systematisk säkerhetshotande verksamhet i Sverige i form av underrättelseinhämtning och påverkansförsök.⁷³ Enligt SÄPO riktar sig denna verksamhet i Sverige i första hand mot oppositionella grupper och enskilda individer inom den iranska diasporan, men även mot andra stater.⁷⁴ SÄPO pekar på att bland andra Iran riktar in sig på olika områden i Sverige för att inhämta information och kunskap, bland annat från lärosäten och forskningsinstitut.⁷⁵ Det har framkommit att det finns ett samröre mellan den iranska regimen och gängbrottlighet i Sverige. Det framstår som uppenbart att det utifrån säkerhetsläget i Sverige finns anledning även för UI att med

⁷³ MUST årsöversikt 2024, s.27

⁷⁴ SÄPOs årsberättelse s.31

⁷⁵ SÄPOs årsberättelse s.35

egna eller kontrakterade externa resurser lägga vederbörlig fokus på säkerhetsfrågor och säkerställa att det vid var tid finns dokumenterade adekvata analyser och rutiner för en hantering av dessa i Uls verksamhet. Traditionellt handlar säkerhetsskyddsarbete om att utifrån en analys vidta säkerhetsskyddsåtgärder inom tre områden; personalsäkerhet, fysisk säkerhet och informationssäkerhet. Det gäller även när Uls verksamhet inte bedöms vara av säkerhetskänslig natur enligt säkerhetsskyddslagen. Den praktiska hanteringen av säkerhetsfrågor påverkas av att Uls verksamhet involverar deltidstjänster och associerade medarbetare.⁷⁶

En säkerhetsklassning av Uls medarbetare enligt säkerhetsskyddslagen skulle kräva lagändring. Därtill kommer att utgångspunkten för säkerhetsskyddslagen är att restriktivitet ska råda vid säkerhetsklassning. Åtgärder enligt lagen ska endast vidtas när det är absolut nödvändigt och behovet av säkerhetsskydd inte kan tillgodoses på annat sätt. Utöver intern säkerhet, handlar säkerhetsskyddsbehovet hos UI i praktiken förmodligen till mindre del om den information som UI förmedlar till UD och andra mottagare, utan mer om hanteringen av sådan information som säkerhetsklassade parter eventuellt skulle kunna dela med Uls medarbetare vid samverkan med UI. Det måste dock i sådana fall redan i nuläget förutsättas att UD, liksom annan myndighet eller säkerhetsklassad part, som avser att dela säkerhetsklassad information med Uls medarbetare, tar ett eget initiativ till säkerhetsavtal enligt säkerhetsskyddslagen om och när det finns anledning därtill.

Stockholm den 12 maj 2025

Biörn Riese

Staffan Carlsson

⁷⁶ Vi har förstått att säkerhetsfrågorna i verksamheten nyligen övervägts i samband med att Uls verksamhet flyttat till nya lokaler.

SAMMANDRAG AV ÅRSREDOVISNINGAR

Följande information kan utläsas av EIRGs/EMERGs årsredovisningar för åren 2015-23. Någon årsredovisning för 2024 föreligger inte ännu.

1. Årsredovisningen för 2015

Av årsredovisningen för 2015 framgår att EIRG under året fick stöd från svenska UD för att organisera en konferens i Teheran med fokus på politik, näringsliv och akademi. Beroende på förändrade förutsättningar i Iran, genomfördes dock ett mindre projekt där en delegation på sex akademiker reste till Teheran med forskning fokuserad på hållbar stadsutveckling och smarta städer. Det anges att kontakterna med de iranska grupperna inom detta område därefter fortsatte.

Ett *Iran Policy Forum*, som sammanförde experter och tjänstemän från EU-länderna och Iran, samorganiserades med ECFR (London) och Egmont (Bryssel). Under året hölls på EIRGs initiativ också ett möte med deltagande från både Teheran, institutioner i Bryssel och experter för att diskutera den inhemska utvecklingen i Iran samt landets relation till grannländerna.

Centrum för Mellanösternstudier, Lunds universitet, CMES, anslog cirka 150 000 kr till EIRGs aktiviteter under 2015. Detta inkluderade en workshop om klass i Iran. Nio forskare från Iran, Europa och USA bjöds in för att dela med sig av sitt arbete. Workshopen resulterade i flera publikationer som gavs ut under våren 2016 i tidskriften MERIP. Vidare framgår att EIRG, i samarbete med CMES, under 2015 tecknade ett partnerskap med *Princeton University* för att gemensamt finansiera en undersökning om Iran under sommaren 2016. Det anges vidare att finansiering med 200 000 kr erhöles från Lunds universitet och ytterligare 200 000 kr erhöles från Stiftelsen för humaniora och samhällsvetenskap.

Härutöver redovisas i årsredovisningen för 2015 ett antal talaruppdrag utförda av medlemmarna i EIRG. Intäkterna för 2015 anges uppgå till 261 000kr. Det framgår även att intäkterna för det första förlängda räkenskapsåret (2013-07-12 till 2014-12-31) uppgick till drygt 104 000kr.⁷⁷

I årsredovisningen anges att "EIRG kommer att fortsätta att vara en projektbaserad plattform för våra medlemmar att initiera och hantera initiativ som arbetar mot vårt uppdrag. Samtidigt som engagemanget inom den politiska världen i Europa och Iran kommer att fortsätta, kommer föreningen att lägga ytterligare tonvikt på forsknings- och innovationsaktiviteter. Målet är att utvecklas till en plattform som gör det möjligt för EIRG att effektivt samarbeta med näringsliv, myndigheter och den akademiska världen. Fokus för forsknings- och innovationsarbetet kommer att ligga inom området hållbar stadsutveckling i Iran."

Officiella partners som tecknat avtal med EIRG under 2015 uppges bland annat vara:

- Centrum för Mellanösternstudier, Lunds universitet
- Heinrich Böll-stiftelsen
- Svenska utrikesdepartementet
- Europeiska rådet för utrikesrelationer
- *The Sharmin and Bijan Mossavar-Rahmani Center for Iran and Persian Gulf Studies, Princeton University*

⁷⁷ Årsredovisningarna för tiden före 2015 har inte gått att återfinna.

2. Årsredovisningen för 2016

Årsredovisningen för 2016 inleds med följande uttalande (i översättning). "När den gemensamma övergripande handlingsplanen för Irans kärntekniska program trädde i kraft i januari 2016 blev det uppenbart att även om det fanns en hel del optimism skulle relationerna med Iran ta tid att återuppbygga. Det råder stor förvirring och försiktighet när det gäller att återöppna kanaler till Iran (finansiella, akademiska, institutionella) och det är här EIRGs arbete med att underlätta utbyte och sprida korrekta fakta och information om Iran är av stor relevans. Genom att utnyttja vårt nätverk av experter och forskare kan vi tillhandahålla sammanfattningar, bakgrundsdokument och producera forskning av relevans för intressenter och institutioner i processen att inleda eller stärka relationerna med Iran."

Under 2016 tog EIRG på uppdrag av Europaparlamentet fram en rapport om en potentiell strategisk relation mellan Europeiska unionen och Iran. Rapporten, *An EU Strategy for Relations with Iran after the Nuclear Deal*, byggde på expertis och forskningskapacitet hos medlemmar i EIRG-nätverket. Det anges att rapporten presenterades av Rouzbeh Parsi vid en utfrågning i Europaparlamentet. Vidare anges att EIRG under 2016 anordnade träffar i Stockholm med intressenter som på olika sätt engagerat sig i Iran eller Sveriges relationer till Iran.

Det framgår av årsredovisningen att *Iran Social Survey* (ISS) finansierades genom medel från *Sharmin and Bijan Mossavar-Rahmani Center for Iran and Persian Gulf Studies* vid *Princeton University*, Stiftelsen för humaniora och samhällsvetenskap samt Centrum för Mellanösternstudier vid Lunds universitet. De svenska partnernas engagemang samordnades av EIRG. Undersökningen administrerades av en professor i sociologi vid *University of California - Los Angeles* och en doktorand vid *Princeton University*. ISS, som slutfördes under 2016 efter 5 000 telefonintervjuer över hela Iran, skapade en omfattande socioekonomisk databank om Iran. EIRG erhöll sedan ytterligare stöd från Stiftelsen för humaniora och samhällsvetenskap samt Centrum för Mellanösternstudier vid Lunds universitet för att hålla en workshop i Lund. Workshopen fokuserade på att planera nästa steg i forskningen för att bygga vidare på de data som genererats av ISS. Dessutom hölls presentationer om familjeföretag, bolånemarknaden och en studie av vilka som ägde de största bolagen på Teheranbörsen delades. Det framgår vidare att ett eftermiddagsevenemang för icke-akademiker anordnades med representanter från det lokala näringslivet.

I slutet av 2016 lanserades även ett initiativ avsett att genomföras i början av 2017 finansierat av Svenska institutet, *Center for Middle Eastern Studies* och EIRG, en förstudie om yrkesutbildningsutbyte med Iran.

I årsredovisningen anges (i översättning) att "EIRG kommer att fortsätta vara en projektbaserad plattform för våra medlemmar att initiera och hantera initiativ som arbetar mot vårt uppdrag. Samtidigt som engagemanget inom den politiska gemenskapen i Europa och Iran kommer att fortsätta, kommer föreningen att lägga ytterligare tonvikt på forsknings- och innovationsaktiviteter. Målet är att utvecklas till en plattform som gör det möjligt för EIRG att samarbeta effektivt med näringsliv, myndigheter och akademi."

Officiella partners med avtal uppges inkludera:

- *Center for Middle Eastern Studies*, Lund University
- *The Sharmin and Bijan Mossavar-Rahmani Center for Iran and Persian Gulf Studies*, Princeton University
- *Rockefeller Brothers Fund*
- Europaparlamentet
- Svenska institutet
- *Business Sweden*

Härutöver redovisas i årsredovisningen för 2016 ett antal talaruppdrag utförda av medlemmarna i EIRG. Intäkterna för 2016 anges uppgå till 134 000 kr.

3. Årsredovisningen för 2017

Årsredovisningen för 2017 inleds med följande uttalande. "EIRGs arbete med att förmedla fakta och tillförlitlig analys om Iran fortsätter att vara av hög relevans. Genom att mobilisera vårt nätverk av experter och analytiker kunde vi under 2017 bistå relevanta europeiska aktörer med analys, briefings och underlag i deras arbete med att stärka utbyten och relationer med motparter i Iran. I Europa har 2017 varit fyllt med ovisshet och förvirring för institutioner och aktörer som arbetar på något vis med Iran (näringsliv, finansiella institutioner, statliga myndigheter osv). Den stora ovissheten hänger samman med de ökande regionala spänningarna vilket i sin tur delvis beror på den nya amerikanska administrationens krav på att *Joint Comprehensive Plan of Action* (JCPOA) ska omförhandlas, den saudiska tronpretendentens konfrontationslinje gentemot Iran, och de olösta och eskalerande regionala konflikterna. Följaktligen är EIRGs ansträngningar för att hitta kommunikationskanaler och broar som kan överbygga klyftan mellan Iran och dess grannar kring Persiska viken mer angelägna än någonsin."

I årsredovisningen hänvisas till *Gulf Security Project* som har som mål att föra samman experter och akademiker från länderna kring Persiska viken för att diskutera gemensamma säkerhetsfrågor och intressen. En fältstudie gjordes till Förenade Arabemiraten och Oman under vilken företrädare för ländernas statliga institutioner och tankesmedjor intervjuades. I ett uppföljande seminarium samlades en grupp med medlemmar från Förenade Arabemiraten, Saudiarabien, Oman, Jemen, Irak, och Iran i Schweiz.

ISS-verksamheten fortsatte och finansierades av *Sharmin and Bijan Mossavar-Rahmani Center for Iran, Persian Gulf Studies vid Princeton University*, Svenska Riksbankens Jubileumsfond och CMES vid Lunds universitet. Det svenska deltagandet koordinerades av EIRG. En workshop med en del preliminära resultat rörande politisk mobilisering genomfördes i Princeton. En rapport baserad på dessa resultat publicerades sedan i januari 2018. Det anges att denna rapport var den första av sitt slag och att EIRG skulle följa upp med andra resultat från ISS i ytterligare tre rapporter under 2018 - 2019.

Genom ett initiativ från slutet av 2016, finansierat av Svenska Institutet (SI), genomförde CMES och EIRG en förstudie av möjligheterna till ett yrkesutbildningsutbyte med Iran. Fältstudierna utfördes under våren 2017 och resulterade i ett antal rekommendationer till SI.

Vidare anges i årsredovisningen följande. "För att kunna bedöma hur starkt det europeiska åtagandet till JCPOA är med tanke på trycket från Trump-administrationen, så kommer EIRG att genomföra ett antal intervjuer med relevanta departement i ett antal europeiska huvudstäder. I november träffade Rouzbeh Parsi och Dina Esfandiary ett antal företrädare för den franska regeringen och parlamentet."

Det uppges att "EIRG fortsätter att vara en projektbaserad plattform för våra medlemmar att initiera och hantera initiativ som arbetar mot vårt uppdrag. Även om engagemang inom politiska samhället i Europa och Iran kommer att fortsätta, lägger föreningen ytterligare tonvikt på forsknings- och innovationsverksamheten. Syftet är att utvecklas till en plattform som gör det möjligt för EIRG att effektivt samarbeta med företag, regering och akademi."

Officiella samarbetspartners under 2017 anges ha varit:

- Centrum för Mellanösternstudier, Lunds universitet
- *The Sharmin and Bijan Mossavar-Rahmani Center for Iran and Persian Gulf Studies, Princeton University*
- *Rockefeller Brothers Fund*
- Riksbankens Jubileumsfond

- Svenska Institutet
- Schweiziska utrikesministeriet

Härutöver redovisas även i årsredovisningen ett antal talaruppdrag utförda av medlemmarna i EIRG. Intäkterna för 2017 anges uppgå till 549 000kr

4. Årsredovisningen för 2018

Av årsredovisningen för 2018 framgår att EIRG under året bytt namn till *European Middle East Research Group* (EMERG). Motivet angavs i föregående årsredovisning vara att nå bortom Iran i arbetet och vara ett nätverk som har hela Mellanöstern som arbetsområde. Årsredovisningen inleds med följande uttalande (i översättning). "2018 var ett svårt år för Mellanöstern. Trumpadministrationen beslutade att dra sig ur JCPOA, vilket försatte avtalet och i förlängningen Irans ekonomi i ett svårt läge. Konfrontationen mellan Iran och Saudiarabien fortsatte på olika sätt samtidigt som Riyadh behöll sin hårda hållning mot Jemen och sina påtryckningar på Qatar. Det syriska inbördeskriget har avtagit med Bashar al-Assad som något slags segrare men varken USA eller Europa var redo att ta konsekvenserna av Assads pyrrhusseger. EMERG har genom sina aktiviteter, genomgångar och seminarier (där medlemmar har deltagit) försökt att försvara JCPOA och hitta sätt att överbrygga klyftan mellan Riyadh och Teheran. Vi har också fortsatt vårt arbete med dynamiken i iransk inrikespolitik och de samhällsförändringar som landet genomgår."

Under rubriken "Vad vi gör" anges i årsredovisningen:

- "1. Genomföra och samordna forskning och innovation: Tillsammans med våra akademiska partners och affärspartners genomför och samordnar EMERG internationella forsknings- och innovationsprojekt. Till exempel arbetar vi för närvarande med Lunds universitet, *Princeton University* och *University of California - Los Angeles* i ett stort kartläggningsprojekt.
2. Tillhandahålla utbildning och expertrådgivning: Våra medlemmar och vårt nätverk är internationellt erkända experter på MENA-regionen som tillhandahåller utbildning och rådgivning som en del av EMERGs uppdrag att främja engagemang. Mångfalden bland våra medlemmar gör att vi kan tillhandahålla utbildning inom ett brett spektrum av frågor.
3. Underlätta möten och evenemang: Vi organiserar möten, konferenser, workshops och skräddarsydda program för att öka engagemanget mellan intressenter i Europa och MENA."

Vidare framkommer att ISS fortsatt finansieras genom anslag från *Sharmin and Bijan Mossavar-Rahmani Center for Iran and Persian Gulf Studies vid Princeton University* samt den svenska Stiftelsen för humaniora och samhällsvetenskap (RJ). De svenska parternas medverkan koordineras av EMERG. Det anges också att efter dataanalysen 2017 fick EMERG under 2018 ytterligare finansiering från RJ för att producera rapporter på både engelska och persiska och samtidigt förbereda för akademiska publikationer. En rapport publicerades under 2018 och ytterligare två planerades för 2019.

Under rubriken *Iran Experts Initiative* (IEI) anges att möten (som det får förstås under 2018) ägt rum med olika iranska tjänstemän för att förstå deras syn på relationerna med Europa och USA. "Mötena är strikt inofficiella. Finansiering har erhållits från FCO (brittiska utrikesministeriet). Projektet är till 70% slutfört med planerat färdigställande våren 2019."

Vidare redovisas ett projekt *Gulf Security* (DPP), finansierat av *Rockefeller Brothers Fund* och det schweiziska utrikesministeriet, som uppges fokusera på Track 2-möten med akademiker och experter från länder runt Persiska viken för att utforska potentiella vägar till nedtrappning. Projektet anges vara planerat att slutföras i mitten av 2020. Det anges även att Magnus Bergwalls stiftelse har stöttat ett projekt *Anthropology and Foreign Policy* (ANTRHO-FP) för att utforska hur antropologiska perspektiv kan berika EIRGs analys av utrikespolitik. Det framgår att en workshop skulle äga rum i början av 2019.

Slutligen anges att "briefingar för EEAS och EP" och "möten och briefingar i New York" ägt rum under 2018 för att stödja EU när det gäller MENA-regionen.

Aktiva partners anges vara

- *The Sharmin and Bijan Mossavar-Rahmani Center for Iran and Persian Gulf Studies, Princeton University*
- *Rockefeller Brothers Fund*
- *Swedish Foundation for Humanities and Social Science*
- Magnus Bergwalls stiftelse
- *Government of Switzerland*
- *Government of the United Kingdom*
- *Government of Sweden*

Härutöver redovisas även i årsredovisningen ett antal talaruppdrag utförda av medlemmarna i EIRG. Intäkterna för 2018 anges uppgå till 679 000 kr.

5. Årsredovisningen för 2019

Årsredovisningen för 2019 inleds med följande uttalande. "2019 var ett mycket spännande år i Mellanöstern. Efter att under ett helt år ha avstått från att reagera på Trump-administrationens utträde ur JCPOA inledde Teheran en motattack på två fronter. Man hänvisade till paragraf 36 i avtalet och började på ett systematiskt men reversibelt sätt att inte fullfölja sina avtalsenliga åtaganden. I Persiska viken attackerades flera oljetankers och en viktig saudisk oljeinstallation. Syftet var att visa upp Irans förmåga att försvara sig och därigenom avskräcka USA från ett potentiellt anfall mot landet. Även relationerna till Saudiarabien och Förenade Arabemiraten var väldigt ansträngda men attacken i september fick alla aktörer att ta ett steg tillbaka. EMERG har genom sina aktiviteter och föredragningar försökt försvara JCPOA och finna sätt att överbrygga klyftan mellan EU och Iran. Vi har också fortsatt vårt arbete med att följa den socio-politiska utvecklingen i Iran."

Under rubriken "Vad vi gör" anges i årsredovisningen för 2019 följande:

1. "Genomför och samordnar forskning och innovation: Tillsammans med våra akademiska partners och affärspartners genomför och samordnar EMERG internationella forsknings- och innovationsprojekt.
2. Tillhandahåller utbildning och expertrådgivning: Våra medlemmar och vårt nätverk är internationellt erkända experter på MENA-regionen som tillhandahåller utbildning och rådgivning som en del av EMERGs uppdrag att främja engagemang. Mångfaldheten bland våra medlemmar gör att vi kan tillhandahålla utbildning inom ett brett spektrum av områden.
3. Underlättar möten och evenemang: Vi organiserar möten, konferenser, workshops och skraddarsydda program för att öka engagemanget mellan intressenter i Europa och MENA-intressenter."

Under rubriken "Huvudverksamhet 2019" anges bland annat

Iran Social Survey (ISS) - Iran Social Survey finansieras av *Sharmin and Bijan Mossavar-Rahmani Center for Iran and Persian Gulf Studies, Princeton University* och Svenska Riksbankens Jubileumsfond (RJ) Det svenska deltagandet koordineras av EMERG. RJ gav ytterligare finansiering för att producera fler rapporter 2018. Forskarna som ansvarar för projektet har under 2019 publicerat ytterligare artiklar baserade på ISS. Två artiklar kommer att publiceras och översättas av EMERG under 2020.

Iran Experts Initiative (IEI) - IEI träffar olika iranska tjänstemän för att förstå deras syn på relationen mellan Europa och USA. Mötena är strikt inofficiella. Finansieringen för projektet förnyades 2019 av FCO (det brittiska utrikesministeriet). Ett antal möten och föredragningar genomfördes i London, New York, Bryssel och Stockholm.

Gulf Security (DPP) - Detta projekt finansieras av *Rockefeller Brothers Fund* och fokuserar på *Track 2*-samtal med akademiker och experter från länder runt Persiska viken för att undersöka potentiella möjligheter till avspänning. Projektet planeras vara genomfört i mitten på 2021.

Under rubriken "Utblick 2020" anges att "Med tanke på den instabila politiska situationen och risken för att JCPOA fullständigt bryter samman under 2020 så är våra aktiviteter av högsta relevans. Fler av projekten som erhållit finansiering under 2019 kommer att producera resultat under 2020. EMERG kommer att fortsätta vara en projektbaserad plattform för våra medlemmar. Vi kommer även i fortsättningen att vara verksamma inom policyfältet i Europa, men vi kommer också att betona forskningsrelaterade aktiviteter och initiativ till informell diplomati."

Härutöver framgår att föreningen under året har "stött EU gällande MENA-regionen", bland annat genom ett antal föredragningar. Vidare framgår att medlemmarna deltagit vid ett antal seminarier under året.

Aktiva samarbetspartners i EMERG anges vara

- *The Sharmin and Bijan Mossavar-Rahmani Center for Iran and Persian Gulf Studies, Princeton University*
- *Rockefeller Brothers Fund*
- Riksbankens Jubileumsfond
- *Government of Switzerland*
- *Government of the United Kingdom*
- *Government of Sweden*

Intäkterna uppges uppgå till 379 000 kr.

6. Årsredovisningen för 2020

Årsredovisningen för 2020 inleds med följande uttalande. "2020 var ett mycket spännande år i Mellanöstern. Konflikten mellan USA och Iran fortsatte att trappas upp, samtidigt som alla funderade över det potentiella resultatet och följderna av presidentvalet i USA. De regionala ställföreträdarkrigen fortsatte med oförminskad styrka när länder som Libanon och Irak skakades av massiva protester, vilket tyder på ett lågt förtroende för den politiska eliten i samhället. Pandemin i sin tur förvärrade både folkhälsosituationen i hela världen och i Mellanöstern, samtidigt som den gjorde all form av meningsfull interaktion och utbyte av idéer mycket svår."

Under rubriken "Vad vi gör" anges samma punkter som i föregående årsredovisning.

Som huvudsakliga aktiviteter under 2020 anges *Gulf Security* (DPP), som finansieras av *Rockefeller Brothers Fund* och det schweiziska utrikesministeriet. Det framgår att projektet fokuserar på *Track 2*-möten med akademiker och experter från länder runt Persiska viken för att utforska potentiella möjligheter till nedtrappning samt att projektet har förlängts på grund av pandemin. Det anges även att det har genererat ett sidoprojekt i form av en sommarskola i freds- och konfliktstudier där EMERG ansöker om finansiering för genomförande. Vidare anges att möten, samtal och briefingar har ägt rum med franska tjänstemän, i Bryssel samt med tankesmedjor och ministerier i Europa för att stödja EU när det gäller MENA-regionen.

Aktiva samarbetspartners anges vara

- *Rockefeller Brothers Fund*
- *Government of Sweden*

Det anges att det varit möten med franska tjänstemän och informationsmöten i Bryssel samt möten med tankesmedjor och ministerier i Europa. Intäkterna anges uppgå till 457 000 kr

7. Årsredovisningen för 2021

Årsredovisningen för 2021 inleds med följande uttalande. "2021 var ett mycket spännande år i Mellanöstern. Konflikten mellan USA och Iran förbättrades inte som många väntat sig efter att Joe Biden blev vald till president i USA. De regionala krigen som fördes via ombud fortsatte i oförminskad styrka, samtidigt som länder som Irak och Libanon fortsatte skakas av protester medan deras ekonomier försvagades. Pandemin fortsatte att fördjupa den ekonomiska krisen i många länder. Under årets andra hälft började dock en del länder att försiktigt öppna upp vilket även underlättade försöken att återuppta konversationer och utbyten in persona."

Under rubriken "Vår verksamhet" anges

- "1. Genomför och samordnar forskning och innovation: Med våra akademiska partners och affärspartners leder och samordnar EMERG internationella forsknings- och samordningsprojekt.
2. Tillhandahåller utbildning och expertråd: Våra medlemmar och vårt nätverk är internationellt erkända experter på MENA-regionen som tillhandahåller utbildning och rådgivning som ett led i EMERGs uppdrag att främja engagemang. Mångfalden hos våra medlemmar ger oss möjlighet att tillhandahålla utbildning inom ett brett spektrum av områden.
3. Underlättar möten och evenemang: Vi organiserar möten, konferenser, workshops, Track II-möten samt skräddarsydda program och projekt för att öka engagemanget mellan europeiska intressenter och MENA-intressenter."

Under rubriken "Huvudsaklig verksamhet 2021" framkommer följande. *Gulf Security* (DPP) finansieras av *Rockefeller Brothers Fund* (RBF) och fokuserar på *Track 2*-möten med akademiker och experter från länderna kring Persiska viken för att utforska möjligheterna och metoderna för avspänning i regionen. Projektet blev förlängt ytterligare till följd av pandemin, vilket möjliggjorde en fältstudie för möten i Förenade Arabemiraten samt Oman under året. Det anges att i samband med den fältresan anordnade EMERG en tvådagars workshop i Muscat, Oman. Akademiker från olika fält med expertis inom politik och mellanstatliga relationer i Persiska viken samt två folkhälsoexperter var inbjudna. Workshopens syfte var att föra samtal och diskussioner om det politiska läget i regionen, och diskutera möjligheter till framtida utveckling. Den andra dagen fokuserades enligt uppgift på folkhälsa och inleddes av presentationer av de två folkhälsoexperterna. Samtalen som följde därefter gick delvis ut på att förstå pandemins effekter inom de olika länderna i regionen, men det diskuterades även potentiella folkhälsosamarbeten och huruvida sådana skulle kunna främja avspänning mellan länderna.

Vidare framgår att EMERG-projekt, som finansierats av RBF, har avslutats och att EMERG inte har fått fortsatta projektmedel från RBF. Vidare noteras att den ansökan som skickades in för en sommarskola i freds- och konfliktstudier inte gick igenom. Det noteras att framtiden således är oviss och beror på vilka projektstöd som EMERG kommer få samt att styrelsen kommer arbeta med att söka medel för att kunna fortsätta driva EMERGs arbete och vara en projektbaserad plattform för medlemmarnas projekt som verkar för föreningens övergripande mål.

Rockefeller Brothers Fund anges som aktiv samarbetspartner. Inga talaruppdrag anges. Intäkterna anges uppgå till 800kr.

8. Årsredovisningen för 2022

Årsredovisningen för 2022 inleds med följande uttalande. "2022 var ett mycket spännande år i Mellanöstern. Konflikten mellan USA och Iran kvarstod då man inte lyckats hitta en väg tillbaka till JCPOA. Pandemin fortsatte att fördjupa den ekonomiska krisen i många länder. Under årets andra hälft började dock en del länder att försiktigt öppna upp vilket även underlättade försöken att återuppta konversationer och utbyten in persona. Den ryska invasionen av Ukraina har också påverkat regionen. Den samhällsliga skörheten, till exempel avsaknaden av matsäkerhet, och inflationseffekterna har blivit smärtsamt tydlig. Samtidigt har länderna i regionen intagit olika positioner gentemot såväl europeisk-amerikanska som ryska försök att vinna stöd för sin sak."

Under rubriken "Vår verksamhet" anges samma punkter som i föregående årsredovisning.

Huvudsaklig verksamhet under året anges ha varit *Gulf Security*-projektet (DPP). Under 2022 anordnades en fältresa till Förenade Arabemiraten (Abu Dhabi och Dubai) och Bahrain (Manama) där förutsättningarna för regionala fredssträvanden diskuterades med såväl experter, akademiker som regeringstjänstemän från respektive länder. Det anges att EMERG inte har fått fortsatt projektmedel från RBF. Inga nya projekt har initierats, men styrelsen kommer arbeta med att söka medel för att kunna fortsätta driva EMERGs arbete, och vara en projektbaserad plattform för medlemmarnas projekt som verkar för föreningens övergripande mål.

Inga talaruppdrag anges. Intäkterna anges uppgå till 1000 kr

9. Årsredovisningen för 2023

Årsredovisningen för 2023 inleds med följande uttalande. "2023 var ett mycket spännande år i Mellanöstern. Konflikten mellan USA och Iran kvarstod då man inte lyckats hitta en väg tillbaka till JCPOA. Hamas terrorattack 7/10 med 1 200 dödade israeler har följts av en massiv motattack från israelisk sida med över 40 000 dödade palestinier i Gaza (och antalet fortsätter att stiga). Konflikten har mobiliserat folkopinionen globalt och visat på hur olika konflikten uppfattas i Europa och Mellanöstern och andra delar av världen. Meningsskiljaktigheterna finns även inom västliga samhällen och följer delvis generationslinjer. Konflikten överskuggar allt annat i MENA-regionen och kommer att påverka relationerna mellan EU och regionens stater och samhällen för överskådlig framtid. Israel och Iran har också attackerat varandra vilket markant ökat risken för ett storkrig i regionen."

Under rubriken "Vår verksamhet" anges samma punkter som i föregående årsredovisning.

Några aktiviteter anges inte för året. Det framgår att inga nya projekt har initierats, men att styrelsen kommer arbeta med att söka medel för att kunna fortsätta driva EMERGs arbete och vara en projektbaserad plattform för medlemmarnas projekt som verkar för föreningens övergripande mål. Det framgår att inga aktiva samarbetspartners fanns under 2023. Inga talaruppdrag anges. Intäkterna anges uppgå till 800 kr.
